

Pedagoginen dokumentointi haltuun

Opas Taidepäiväkoti Satakielen henkilöstölle

LAB-ammattikorkeakoulu

Sosionomi (AMK), Sosiaalipedagoginen varhaiskasvatus

2021

Iida Nystedt

Tiivistelmä

Tekijä(t) Nystedt, lida	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Valmistumisaika 2021
	Sivumäärä 35+14	
Työn nimi Pedagoginen dokumentointi haltuun Opas Taidepäiväkoti Satakielen henkilöstölle		
Tutkinto Sosionomi (AMK)		
Ohjaavan opettajan nimi, titteli ja organisaatio Tiina Vaara, lehtori, Sosiaali- ja terveysala		
Toimeksiantajan nimi, titteli ja organisaatio Katja Ståhl, päiväkodinjohtaja, Taidepäiväkoti Satakieli		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli lisätä tietoa ja ymmärrystä pedagogisesta dokumentoinnista, jolloin se tulisi kenties helpommin ja varmemmin osaksi varhaiskasvattajien jokapäiväistä toimintaa. Tavoitteena oli laatia toimeksiantajan päiväkodin henkilökunnalle pedagogisen dokumentoinnin opas. Aihe oli lähtöisin Taidepäiväkoti Satakielen henkilöstön suunnitelmasta perehtyä pedagogiseen dokumentointiin.</p> <p>Opinnäytetyötä ohjasivat seuraavat kysymykset: kuinka pedagogista dokumentointia voitaisiin toteuttaa sekä miten sen voisi liittää osaksi kiireistä päiväkodin arkea.</p> <p>Oppaan suunnittelussa käytettiin kehittämistutkimuksen menetelmää kyselyä, joka täydensi aiemmin toteutettua esitietokyselyä. Kyselyyn osallistui Taidepäiväkoti Satakielen henkilöstö. Lisäksi oppaan sisältöön käytettiin pedagogisen dokumentoinnin lähdekirjallisuutta.</p> <p>Opinnäytetyön tuotokseksi muodostui pedagogisen dokumentoinnin opas, joka sisältää aiheen määritelmän ja tavoitteet sekä käytännön esimerkkejä ja vinkkejä pedagogisen dokumentoinnin käyttämiseen. Vinkit ja esimerkit on valittu erityisesti Taidepäiväkoti Satakielen henkilöstön toiveita toteuttaen.</p>		
Asiasanat Pedagoginen dokumentointi, lapsen osallisuus, havainnointi		

Abstract

Author Nystedt, lida	Type of Publication Thesis, UAS	Published 2021
	Number of Pages 35+14	
Title of Publication Take over the pedagogical documentation A guide for staff at the Art Kindergarten Satakieli		
Name of Degree Bachelor of Social Services (UAS)		
Name, title and organization of the supervising teacher Tiina Vaara, Senior Lecturer, Social Services, LAB University of Applied Sciences		
Name, title and organization of the client Katja Ståhl, Daycare Manager, the Art Kindergarten Satakieli		
Abstract <p>The purpose of the thesis was to increase knowledge and understanding of pedagogical documentation, which would make it perhaps easier and more secure as part of the daily activities of early childhood educators. The aim was to make up a guide to pedagogical documentation for the staff of the client's kindergarten. The topic came from the Art Kindergarten Satakieli's staff's plan to get acquainted with pedagogical documentation.</p> <p>The thesis was guided by the following questions: how pedagogical documentation could be implemented and how it could be integrated into the busy everyday life of the kindergarten.</p> <p>The development research method survey was used to design the guide, which supplemented the previously implemented preliminary data survey. The staff of the Art Kindergarten Satakieli participated in the survey. In addition, the source literature of pedagogical documentation was used for the content of the guide.</p> <p>The output of the thesis was a guide to pedagogical documentation, which contains the definition and objectives of the topic, as well as practical examples and tips for using pedagogical documentation. The tips and examples have been selected specially to fulfill the wishes of the staff of the Art Kindergarten Satakieli.</p>		
Keywords Pedagogical documentation, child's participation, observation		

Sisällys

1	Johdanto.....	1
2	Opinnäytetyön tausta	3
2.1	Lähtökohdat	3
2.2	Opinnäytetyön tavoite ja tarkoitus	3
2.3	Taidepäiväkoti Satakieli	4
3	Pedagoginen dokumentointi	5
3.1	Määritelmä	5
3.2	Pedagogisen dokumentoinnin tavoitteet ja hyöty.....	6
3.3	Käyttöesimerkkejä.....	7
4	Lapsen osallisuus.....	14
4.1	Osallisuuden hyödyt.....	14
4.2	Lapsen ääni.....	14
5	Havainnointi pedagogisen dokumentoinnin tukena.....	17
5.1	Laadukas havainnointi	17
5.2	Positiivinen näkökulma havainnointiin.....	18
6	Opinnäytetyön toteutus	20
6.1	Aineiston keräämistavat.....	20
6.1.1	Esitietokysely	21
6.1.2	Pääkysely	21
6.2	Aineiston analyysi	23
6.3	Aineiston tulokset.....	23
6.3.1	Esitietokyselyn tulokset	24
6.3.2	Pääkyselyn tulokset.....	26
7	Opinnäytetyön tuotos	30
8	Yhteenveto	31
8.1	Pohdinta opinnäytetyöprosessista.....	31
8.2	Jatkokehittämissideat	33
	Lähteet.....	34

Liitteet

Liite 1. Pääkyselyn kyselylomake

Liite 2. Pedagogisen dokumentoinnin opas

1 Johdanto

Varhaiskasvatus on ollut viime vuosina muutoksen äärellä, kun opetushallitus antoi määräyksen uusista Varhaiskasvatussuunnitelman perusteista (2018), jotka astuivat voimaan tammikuussa 2019 (Ahonen & Roos 2019, 6). Näissä perusteissa yhdeksi tärkeimmäksi aiheeksi on noussut pedagoginen dokumentointi ja sen merkitys keskeisenä työmenetelmänä varhaiskasvatuksessa. Sitä kuvailaan jatkuvaksi prosessiksi, jonka tarkoitus on toteuttaa varhaiskasvatusta lapsilähtöisesti. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 37.) Pedagogisen dokumentoinnin tärkeyttä kuvastaa Rintakorven (2018, 11) mukaan myös se, kuinka se on parhaillaan merkittävä tutkimus- ja kehittämiskohde varhaiskasvatuksessa, niin kansainvälisesti kuin myös Suomessa.

Opetushallitus (2021) on määritellyt pedagogisen dokumentoinnin olevan varhaiskasvatuksen keskeinen työmenetelmä, joka tukee varhaiskasvatuksen suunnittelua, toteuttamista, arviointia ja kehittämistä. Ollakseen hyvin keskeinen ja tärkeä työmenetelmä, herättää pedagoginen dokumentointi itselleni paljon kysymyksiä. Yksi keskeisimmistä on se, kuinka pedagogista dokumentointia voidaan toteuttaa. Miten sen voisi liittää osaksi jo muutenkin niin täyttä ja kiireistä päiväkodin arkea. Näihin kysymyksiin toivon saavani vastauksia opinnäytetyön prosessin aikana ja jotka voin esitellä työni tuotoksessa, oppaassa.

Opinnäytetyöni tarkoituksena on lisätä ymmärrystä pedagogisesta dokumentoinnista ja tavoitteena on laatia siitä opas. Oppaan luettuaan opiskelija tai varhaiskasvatuksen työntekijä saisi käsityksen pedagogisesta dokumentoinnista ja lisäksi joitakin käytännön esimerkkejä siitä kuinka sitä voisi toteuttaa. Opinnäytetyöni on tehty yhteistyössä Taidepäiväkoti Satakielen henkilöstön kanssa. Oppaan sisällön laadinnassa käytin kyselyä tiedon keräämiseen sekä henkilökunnan mielipiteiden selvittämiseen.

Ahonen ja Roos (2019, 6-7) perustelevat, että Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2018) on siitä erityinen, että se on velvoittava asiakirja. Kaikki mitä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin on kirjattuna, niin varhaiskasvattajilla on vastuu toimia näiden ohjeiden, periaatteiden ja tavoitteiden mukaisesti. Myös Rintakorpi ja Vihmari-Henttonen (2017, 6) muistuttavat, että pedagoginen dokumentointi ei ole enää vain varhaiskasvattajan valinta, vaan osa kaikkea toimintaa. Sitä ei voi liimata koristeeksi varhaiskasvatuksen päälle, vaan pedagoginen dokumentointi on kaiken ytimessä.

Kuitenkin Rintakorven (2018, 5) tutkimuksen mukaan, melkoisen suuri joukko (liki 40 %) varhaiskasvattajista ei käyttänyt pedagogista dokumentointia työssään juuri lainkaan. Käyttöä vaikeutti osaaminen, aikapula ja välineet. Toisaalta pedagogista dokumentointia käyttäneet varhaiskasvattajat olivat Rintakorven (2018, 55-56) mukaan tyytyväisiä ja kokivat

vahvistuvansa ammatillisesti. Dokumentoinnin avulla varhaiskasvattajille avautui oman työn merkitys ja mahdollisuudet palkitsevina, kun oma osaaminen tuli näkyväksi itselleen.

Näiden tutkimusten perusteella koen oppaalla olevan merkitystä tiedon välittäjänä pedagogisesta dokumentoinnista. Kun välitän oppaassa aiempien tutkimuksien kautta todetut arvot ja hyödyt niin lapselle kuin varhaiskasvattajalle, niin se on yksi tieto- ja välityskeino lisää pedagogisen dokumentoinnin tunnettavuuden lisäämiseksi. Kun Rintakorven (2018, 5) tutkimuksessa varhaiskasvattajat kokivat osaamisen ja välineet puutteellisiksi, niin tarjoan opinnäytetyöni oppaalla tähän mahdollista ratkaisua.

2 Opinnäytetyön tausta

2.1 Lähtökohdat

Opinnäytetyöni aihe syntyi yhteistyössä Taidepäiväkoti Satakielen henkilöstön kanssa ollessani siellä syksyllä 2020 viimeisessä syventävässä työharjoittelussa. Työharjoitteluuni kuului yhtenä tehtävänä toteuttaa pienimuotoinen kehittämishanke, jota suunnittelin ja pohdin yhdessä ohjaajani kanssa. Hänen kanssaan keskusteluissa nousi usein esille pedagoginen dokumentointi, joka tuntui kiinnostavalta aiheelta. Lisäksi päiväkodissa oli juuri sinä syksynä aloitettu perehtymään pedagogiseen dokumentointiin, joten ajankohta osui yksin mielenkiintoni kanssa.

Kehittämishankkeeni muuttui ohjaajani kanssa käymieni keskustelujen aikana ajatukseen opinnäytetyöstä, jolloin voisin syventyä aiheeseen enemmän ja tehdä siitä laajemman version kuin mitä työharjoittelun aikana siitä olisin saanut. Tällöin sovin päiväkodinjohtajan kanssa tekeväni heillä opinnäytetyöni, joka silloin muovautui ajatukseksi oppaasta, joka selventäisi pedagogisen dokumentoinnin käsitettä. Allekirjoitimme toimeksiantosopimuksen 9.12.2020, minkä myötä lähdin suunnittelemaan ja toteuttamaan opinnäytetyötä.

2.2 Opinnäytetyön tavoite ja tarkoitus

Opinnäytetyöni tarkoituksena on lisätä tietoa ja ymmärrystä pedagogisesta dokumentoinnista, jolloin se tulee kenties helpommin ja varmemmin osaksi varhaiskasvattajien jokapäiväistä toimintaa. Pedagoginen dokumentointi on monissa paikoissa vielä varsin uusi toimintamuoto, jonka Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2018, 7-8) velvoittaa ottamaan käyttöön jokaisen varhaiskasvatusta järjestävän tahon toimipaikoissa (Ahonen & Roos 2019, 6-7). Opinnäytetyön aihe on alkujaan peräisin kehittämishankkeesta, jolloin tutkimusmuodoksi valikoitui luontevasti kehittämistutkimus. Tutkimusongelmana ovat ne kysymykset, jotka esittelin johdannossa (katso luku 1). Opinnäytetyön prosessissa syntyvä opas on mahdollinen ratkaisu tutkimusongelmaan. (Kananen 2012, 13.)

Opinnäytetyöni tavoitteena on laatia ja kehittää opas, jossa pedagoginen dokumentointi on esitelty selkeästi ja ymmärrettävästi ja mikä sisältää myös käytännön esimerkkejä siitä, kuinka pedagogista dokumentointia voi toteuttaa. Opas toteutuu sähköisessä muodossa, jonka lähetän sähköpostilla Taidepäiväkoti Satakielen, ja jonka he pystyvät tulostamaan konkreettiseksi oppaaksi. Lisäksi kopio oppaasta liitetään opinnäytetyöhön.

Opinnäytetyö ja opas tulevat vastaamaan Taidepäiväkoti Satakielen henkilöstön tarpeisiin ja toiveisiin. Oppaan sisällön suunnitteluun ja arviointiin osallistuu Taidepäiväkoti Satakielen

henkilökunta, jotka toimivat yhteistyötahona, kun laadin opasta. Kyselyllä tulen ottamaan selvää siitä, minkälainen opas tulisi hyödyttämään heitä kaikkein eniten.

2.3 Taidepäiväkoti Satakieli

Toteutin opinnäytetyöni yhteistyössä Taidepäiväkoti Satakielen kanssa, joka on yksityinen päiväkoti Lahden Launeella. Päiväkoti on perustettu vuonna 2007 ja sen toiminta-ajatuksiin kuuluvat taidepainotteisuus, lapsen sataa kieltä ilmaista itseään sekä Reggio Emilia -kasvatusajattelu. Taidepäiväkoti Satakieltä kuvaa parhaiten lause ”Onnistumisen iloa” ja se siivittää kaikkea toimintaa ja tekemistä. Päiväkodissa kannustetaan lasta luovuuteen, erityisesti taiteen eri muodoissa, kuten kuvataide, musiikki, draama, tanssi, sadut, liikunta. (Taidepäiväkoti Satakieli 2021a.)

Taidepäiväkoti Satakieli on melko pienehkö yksikkö, sisältäen vain kolme lapsiryhmää. Jokaisella lapsiryhmällä on omat ryhmätilansa, joissa arki toteutuu: syödään, leikitään, nukutaan ja tehdään monipuolista toimintaa. Lisäksi päiväkodin erikoisuutena on iso sali, jossa on esiintymislava sekä taidehuone, ateljee. Näissä tiloissa lasten taiteellinen luovuus pääsee kukoistamaan. Myös päiväkodin piha on lähes kokonaan vapaa suurista leikkivälineistä, sieltä löytyy vain keinut, hiekkalaatikko ja leikkimökki. Näin mahdollistetaan lasten omien ideoiden ja luovuuden synnyttämä leikki, kuten Taidepäiväkoti Satakielen reggiolaisessa kasvatusajattelussa on tavoitteena. (Taidepäiväkoti Satakieli 2021b.)

Päiväkodin lapsiryhmiä ovat pienten ryhmä Keltasirkut ja Viherpeipot, keskiryhmä Sinitiaiset ja Punatulkut sekä isojen ryhmä Eskarit ja Viskarit. Pienten ryhmässä, eli alle 3-vuotiaat lapset, on lapsia 12 ja työntekijöitä on kolme (varhaiskasvatuksen opettaja ja 2 varhaiskasvatuksen lastenhoitajaa). Keskiryhmässä on 3-4-vuotiaat, lapsia on 14 ja työntekijöinä on varhaiskasvatuksen opettaja sekä varhaiskasvatuksen lastenhoitaja. Isojen ryhmässä ovat 5-6-vuotiaat, lapsia on 21 ja työntekijöitä kolme (varhaiskasvatuksen opettaja ja 2 varhaiskasvatuksen lastenhoitajaa). Isojen ryhmä sisältää myös Eskarit eli esikoululaiset, ja he saavatkin taidepainotteista esiopetusta varhaiskasvatuksen opettajalta, joka toimii myös esiopetuksen opettajana. (Taidepäiväkoti Satakieli 2021c.)

Taidepäiväkoti Satakielessä on perehdytty myös pedagogiseen dokumentointiin, joka toimii suunnittelu- ja kehittämismuotona päiväkodin toiminnalle ja lapsen kasvun tukemiselle. Näkyvin muoto lasten vanhemmille on ryhmien omat blogit, joita viikoittain päivitetään. Tämä blogi on suojattu salasanalla, jotta se ei näy ulkopuolisille ja lasten tietosuoja pysyy. (Taidepäiväkoti Satakieli 2021b.)

3 Pedagoginen dokumentointi

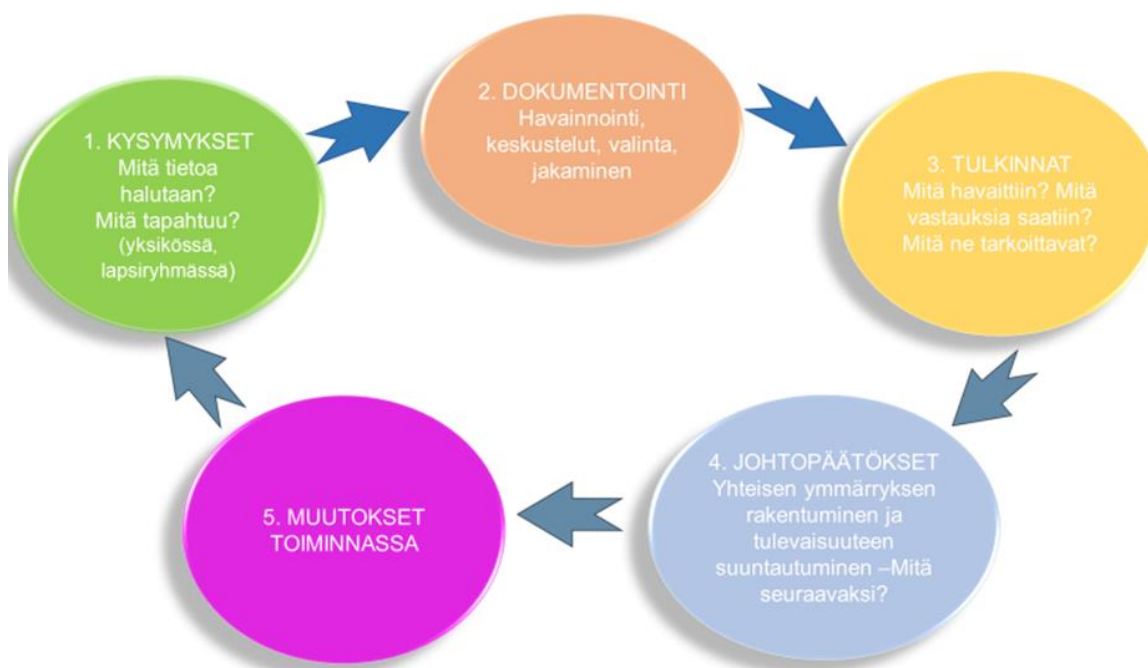
3.1 Määritelmä

Kaikista yksinkertaisin tapa määrittää pedagoginen dokumentointi on opetushallituksen (2021) mukaan, että pedagoginen dokumentointi on varhaiskasvatuksen keskeinen työmenetelmä, joka tukee varhaiskasvatuksen suunnittelua, toteuttamista, arviointia ja kehittämistä. Se on prosessi, jonka aikana varhaiskasvatuksen henkilöstö pyrkii dokumenttien, havaintojen ja vuorovaikutuksellisen tulkinnan avulla muodostamaan ymmärrystä sekä saavuttamaan uutta tietoa lapsesta, jolloin on mahdollista suunnitella ja kehittää toimintaa monin tavoin (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 10; OPH 2018, 37).

Dokumentointi ja pedagoginen dokumentointi ovat eri asiat. Dokumentointia on se, kun varhaiskasvattaja, lapsi tai vanhempi, käyttää sitä pelkkään tallentamiseen eli rekisteröintiin. Sitten taas dokumenttien pedagoginen prosessointi eli niiden käyttäminen toiminnan suunnitteluun, reflektointiin ja kehittämiseen, on puolestaan merkki pedagogisesta dokumentoinnista. (Rintakorpi 2018, 40.)

Pedagogisen dokumentoinnin ehtona on lapsilähtöinen näkemys, sillä onnistuakseen ja toteutuakseen, on lapsen ja aikuisen välisen vuorovaikutuksen oltava molemminpuolista (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 13). Esimerkiksi pelkkä piirustusten tai askartelujen laittaminen kasvunkansioon ei riitä, jos lapsi ei ole prosessissa mukana aktiivisena osallistujana. Lapsen tulisi voida itse päättää ja kertoa, mitä hän haluaa kasvunkansioonsa laittaa ja miksi ne sinne laitetaan. Parhaimmillaan hetki voi olla lapsen ja aikuisen välistä dialogia ja lapsen osallisuutta lisäävä merkittävä tekijä. Tämä on yksi niistä hyvistä puolista ja syistä, miksi pedagoginen dokumentointi on tärkeäksi kirjattu Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018).

Kuten edellä mainittiin, niin pedagoginen dokumentointi on prosessi, joka on alati muuttuva työmenetelmä. Tässä prosessissa on nähtävissä viisi vaihetta, jotka seuraavat toinen toisinaan (kuvio 1). Nämä vaiheet ovat kysymykset, dokumentointi, tulkinnat, johtopäätökset sekä muutokset toiminnassa, ja jonka jälkeen voi tulla lisää kysymyksiä. Tällöin voi olla tarvetta uuteen prosessiin. Prosessi voi myös loppua ennen aikojaan, esimerkiksi ajanpuutteen vuoksi. Mikään malli ja toimintamuoto ei kuitenkaan ole täysin suoraviivaista tai pysyvää, vaan se elää kulloisenkin tilanteen ja ajankohdan mukaan. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 78-79.) Esimerkiksi päiväkodin arki on aivan toisenlaista elokuussa kuin vaikkapa helmikuussa eli toimintakauden alku verrattuna sen keskivaiheeseen.

Kuvio 1. Pedagogisen dokumentoinnin prosessi (mukailtu Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017)

3.2 Pedagogisen dokumentoinnin tavoitteet ja hyöty

Pedagogisen dokumentoinnin tavoite ja tarkoitus kuvastaa sitä, mitä hyötyä ja arvoa sillä on varhaiskasvatuksessa. Se ei ole pelkästään dokumenttien keräämistä ja julkaisemista, jolloin kuvataan arkea ja toimintaa yksipuolisesti ja vastausta odottamatta. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 10-11.) Opetushallitus on esitellyt pedagogisen dokumentoinnin tavoitteissa sen tuomat hyödyt niin lapselle kuin varhaiskasvatuksen henkilöstölle.

Pedagogisen dokumentoinnin tavoitteena on:

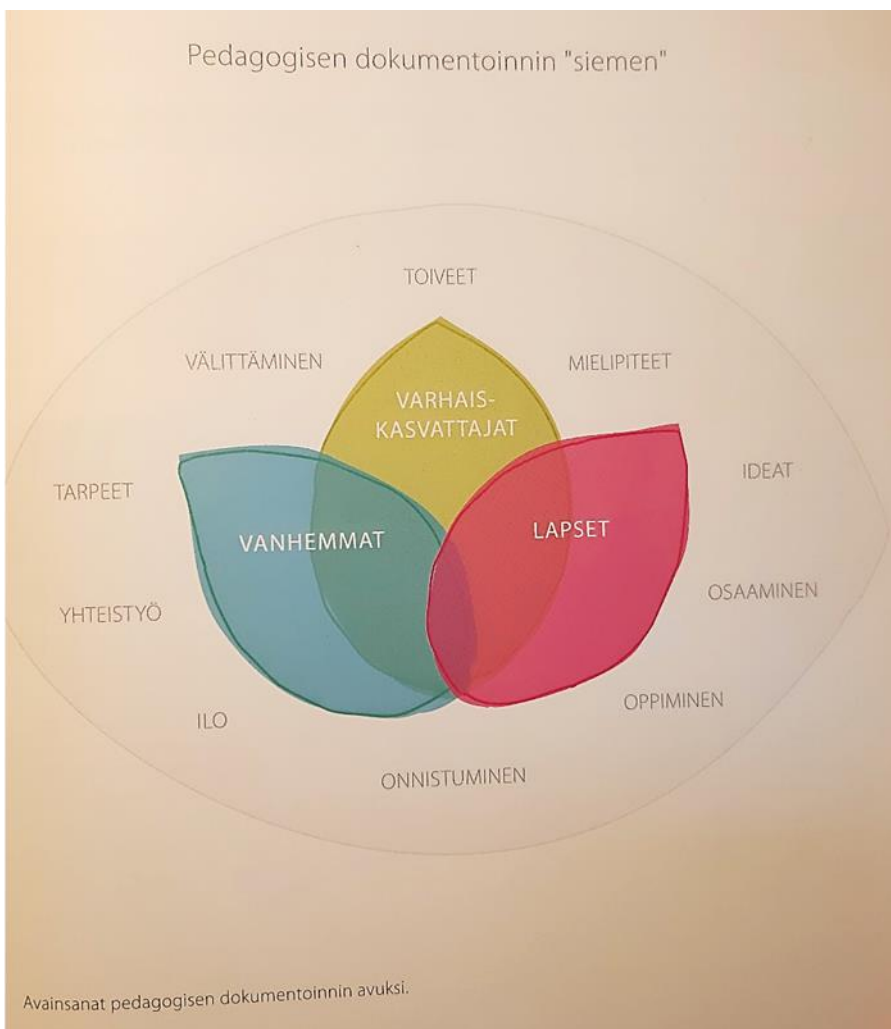
1. *Oppia tuntemaan yksittäistä lasta*
2. *Mahdollistaa huoltajien osallisuus lapsensa varhaiskasvatukseen*
3. *Ymmärtää lasten välisiä suhteita*
4. *Tunnistaa ja tiedostaa henkilöstön ja lasten välisen vuorovaikutuksen luonnetta.* (OPH 2021.)

Rintakorpi ja Vihmari-Henttonen (2017, 10) korostavat pedagogisen dokumentoinnin tavoitteina olevan edellä mainittujen lisäksi myös demokratian lisäämisen ja varhaiskasvattajien ammatillisen kehittymisen. Demokratian lisääminen viittaa siihen, kuinka on tärkeää saada lasten ääni ja näkökulma esille, jolloin voidaan vaikuttaa myös varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin (Rintakorpi 2018, 35). Jälkimmäinen tavoite viittaa puolestaan siihen, kuinka pedagogista dokumentointia voidaan kutsua myös kasvattajan työkaluksi, jonka avulla hän joutuu tai pääsee tarkastelemaan omaa työtään. Parhaimmillaan se aktivoi varhaiskasvattajan omaa ajattelua ja auttaa häntä myös kyseenalaistamaan omia toimintatapojaan, etenkin jos hän on ollut jo monen vuosikymmenen ajan kasvatustyössä. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 16.)

3.3 Käyttöesimerkkejä

Pedagogisen dokumentoinnin käyttämistä varten on erilaisia suunnitelmia, joita Rintakorpi ja Vihmari-Henttonen (2017) esittelevät kirjassaan: *Tää on meidän maailma! Pedagoginen dokumentointi varhaiskasvatuksessa*. He ovat laatineet monipuolisia ideoita sen mukaisesti, onko pedagoginen dokumentointi tiimille, lapsille ja vanhemmille tuttu vai aivan uusi asia. Valitsin oppaaseeni ideoita, jotka olivat mielestäni helppoja käyttää ja sopivan yksinkertaisia toteuttaa arjen kiireessä. Oppaan vinkkinurkkaan niitä kertyi kaiken kaikkiaan neljä erilaista. Nämä esimerkit ja vinkit on oppaassa lähdemerkitty, jotta ei syntyisi käsitystä siitä, että ideat olisivat keksimiäni. Seuraavaksi esittelen oppaaseen liitetyt ideat.

Yksi suunnitteluidea on pedagogisen dokumentoinnin siemen (kuva 1). Tämä siemen kuvastaa niitä avainsanoja, joita miettimällä ja pohtimalla yhdessä tiimin, lasten ja vanhempien kanssa, voidaan kehittää pedagogista dokumentointia. Avainsanat ovat niitä tärkeitä asioita, jotka ryhmässä nousevat esille tai niiden toteutumiseen halutaan panostaa. Avainsanoja kannattaa tarkastella ja työstää kahden kuukauden sykleissä. Esimerkiksi kuvan 1 avulla huomataan, että ryhmässä olisi syytä huomioida enemmän lasten vanhempien osallisuutta, joten avainsanoiksi voidaan nostaa yhteistyö, ilo ja tarpeet. Näitä avainsanoja sitten pohdittaisiin, kuinka niitä voisi lisätä ja millaisilla dokumentoinnin keinoilla niistä saadaan kaikkien osapuolien näkökulmat esille. Selkeästi rajattu aikataulu auttaa tavoitteen saavuttamisessa. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 120-121.)

Kuva 1. Pedagogisen dokumentoinnin siemen (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017)

Toinen esimerkki liittyy siihen, kuinka pedagogista dokumentointia voisi käyttää päiväkodin arjessa. Tämä on yksi pääkysymyksistä, joka on ohjannut opinnäytetyöni tekemistä. Pedagogisen dokumentoinnin lisäämiseksi Rintakorven ja Vihmari-Henttosen (2017, 114-115) mukaan auttaa suunnitelma, jossa näitä keinoja on lajiteltu päivittäiseen, viikoittaiseen ja kuukausittaiseen käyttöön. Nämä lajitellut olen koontanut yhteiseen taulukkoon, jolloin se samalla toimii myös muistilistana (taulukko 1), josta voi aina tarpeen tullen tarkistaa onko pedagogista dokumentointia muistettu käyttää. Taulukkoon on valittu sellaiset pedagogisen dokumentoinnin keinot, jotka olivat nousseet esille tiimien vastauksista esitieto- ja pääkyselyssä ja olivat lisäksi yhteneväiset Rintakorven ja Vihmari-Henttosen esimerkin mukaisesti. Näistä tiimien tuloksista on kerrottu lisää luvussa 6.3.

PÄIVITTÄIN	VIIKOITTAIN	KUUKAUSITTAIN
Havainnointi ja dokumentointi	Dokumenttien (2-3 kpl) tarkastelu tiimipalaverissa	Jokaisen lapsen kanssa vartin tuumaustauko (Vinkkinurkan lomake)
Valokuvaaminen (lapsi tai aikuinen kuvaajana)	Dokumenttien (2-3 kpl) hyödyntäminen toiminnan suunnittelussa	Toimintaympäristön muokkaaminen tarpeen mukaan
Päivän kohokohtien kirjaaminen yhdessä lasten kanssa (huomioi ikä!)	Blogiin lasten kanssa kirjatut kohokohtat	Toiminnan arviointi ja kehittäminen kokoavassa tiimipalaverissa

Taulukko 1. Pedagogisen dokumentoinnin arjen käyttötavat (mukailtu Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017)

Kolmas vinkki linkittyy edellisen esimerkin kanssa, sillä kyseessä on vartin tuumaustauko. Tähän tuumaustaukoon on olemassa valmis lomake, jonka Rintakorpi ja Vihmari-Henttonen (2017, 171) ovat laatineet. Tämä lomake on selkeästi tarkoitettu käytettäväksi, sillä käyttöoikeuksia ei ollut rajoitettu tekijänoikeudensuojalla. Kuitenkaan opasta varten en halunnut suoraan kopioida lomakekuvaa vaan laadin tiedoista taulukon, jonka voi täyttää tietokoneella tai tulostettuna käsin. Lomakkeen alussa on kaksi ensimmäistä laatikkoa varattu varhaiskasvattajan havaintojen kirjaamiselle ja kaksi viimeistä puolestaan lapsen kanssa dialogissa käytäväksi (taulukko 2). Valmis lomake helpottaa tuumaustaukojen pitämistä, jolloin varhaiskasvattaja voi keskittyä lapsen kanssa keskusteluun.

Lapsi/Lapset: _____ Pvm. _____

Varhaiskasvattaja: _____ Muut osallistujat: _____

Mitä lapsi leikkii / touhuu / tekee mielellään?
Toiminnan kohokohdat edellisen keskustelun jälkeen?
Mitä haluaisit tehdä? Mitä haluaisit oppia seuraavaksi?
Miten edetään?

Taulukko 2. Tuumaustaukolomake vartin keskustelua varten (mukailtu Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017)

Neljäntenä vinkkinä olen koostanut erilaisia pedagogisen dokumentoinnin työmenetelmiä, joita Rintakorpi ja Vihmari-Henttonen (2017, 125-158) esittelevät kirjassaan. Sopiviksi työmenetelmiksi valitsin valokuvaamisen, äänittämisen, haastattelut, videot sekä lasten kokoukset. Nämä menetelmät olivat mielestäni arjessa helposti käytettäviä sekä niihin tarvitaan vain vähän resursseja. Jo pelkällä älypuhelimella voi toteuttaa monet näistä menetelmistä. Olen tarkastellut jokaista työmenetelmää lapsen ja aikuisen näkökulmasta, kuinka he voivat kutakin menetelmää toteuttaa aktiivisina toimijoina. Lisäksi pohdin menetelmien tuomista hyödyistä, niin lapselle kuin käytettävyyden näkökulmasta. Nämä kaikki työmenetelmät sekä hyödyt, lapsen ja aikuisen roolit olen laatinut helposti luettavaan muotoon (taulukko 3).

Työmenetelmät	Hyödyt	Lapsen rooli	Aikuisen rooli
Valokuvaaminen	Lapsen vuorovai- kutuksen ja toimi- juuden kehittyminen Lapsen tapa kuva- vata on oman mi- nuuden ja läsnä- olon esiintuomista	Lapsi kuvaa itsel- leen tärkeitä asi- oita Keskustellaan, katsotaan ja osoi- tellaan kuvia Lapsen haluamalla tavalla valokuvien hyödyntäminen	Opettaa valoku- vaamisen taidon lapselle Tarjoaa erilaisia mahdollisuuksia valokuvaamiseen (vapaa kuvaami- nen, valokuvaus yhdistettynä toi- mintaan)
Äänittäminen	Vaivaton doku- mentoinnin muoto Äänitys voidaan soittaa useasti	Lapsi haastatelta- vana tai keskuste- lussa Lapsi laulaa tai esiintyy Lapsi kertoo tari- nan tai jutun	Käyttää äänityslai- tetta Tallentaa äänityk- sen esim. tietoko- neelle Äänitteen liittämi- nen projektiin tai digitaaliseen port- folioon
Haastattelut	Lapsi on oman elämänsä asian- tuntija Lapsi rohkaistuu omien mielipi- teidensä esittämi- seen Lapsi oppii ilmai- semaan ajatuksi- aan yhä paremmin	Lapsi osallistuu dialogiseen kes- kusteluun Lapselle parhaim- pia ovat avoimet kysymykset ja sel- keät kysymyssä- nat (miksi, mitä, missä, millainen ja miten)	Haastattelee dialo- gian keinoin Kuuntelee tarkasti mitä lapsella on sanottavaa Kirjaa ylös, videoi tai äänittää haas- tattelun
Videot	Monipuolisesti hyödynnettävä do- kumentoinnin muoto Hyvä havainnointi- keino alle 3-vuoti- aiden ryhmässä	Lapsi voi olla vi- deon tekijä tai osallistuja esim. mediaprojektissa Lapsi voi olla vide- oinnin kohde ha- vainnoinnissa	Opastaa videon tekemiseen ja ku- vaamiseen Mahdollistaa vide- oinnin toiminnassa Kuvaa videota ha- vainnointia varten

Lasten kokoukset (huomioi ikä!)	Keino lisätä lasten osallisuutta Lasten ideat ja toiveet tulevat paremmin esille ja niitä voidaan käsitellä myös tiimipalaverissa	Lapsi osallistuu päätöksentekoon Lapsi saa osallistua itselleen luontaisella tavalla	Huolehtii kokouksen rakenteesta ja pöytäkirjan kirjoittamisesta Toimii lasten ideoiden ja toiveiden välittäjänä eteenpäin
---------------------------------	--	---	--

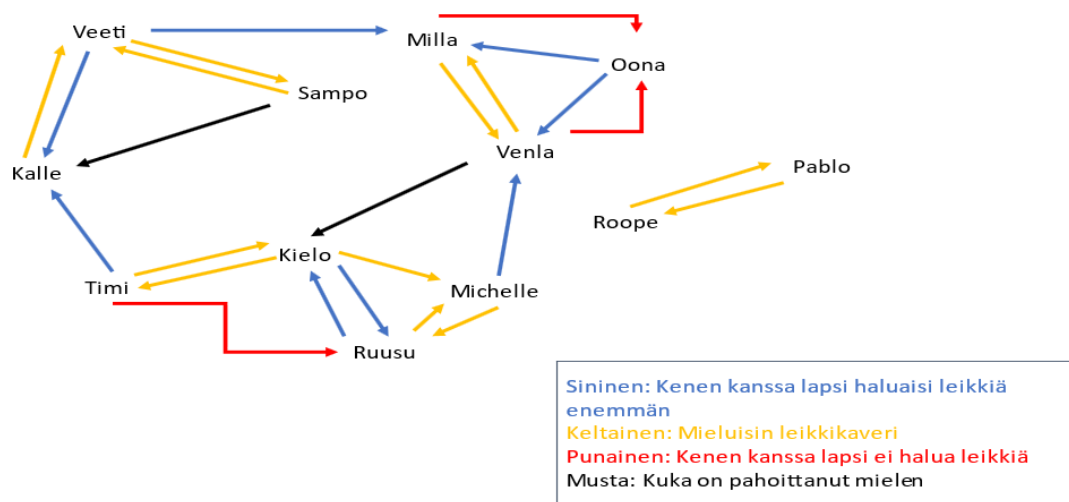
Taulukko 3. Pedagogisen dokumentoinnin työmenetelmiä (mukailtu Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017)

Viides käyttöesimerkki on Rintakorven ja Vihmari-Henttonen (2017, 156) mukaan sosiogrammi eli sosiaalisten suhteiden kartta. Lapsia haastatteleamalla voidaan muodostaa ryhmän sosiaalisia suhteita kuvaava kartta. Haastatteleminen tapahtuu kahden kesken ja luottamuksellisesti hyödyntämällä seuraavia kysymyksiä:

1. *Kenen kanssa leikit mieluiten?*
2. *Kenen kanssa haluaisit leikkiä enemmän?*
3. *Onko ryhmässä joku, jonka kanssa et halua leikkiä? Miksi?*
4. *Onko ryhmässä joku, joka on pahoittanut mielesi? Mitä silloin tapahtui?*

(Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 156.)

Kun kaikki ryhmän lapset on haastateltu sopivan lyhyessä ajassa, koostetaan kartta, jossa lasten väliset sosiaaliset suhteet on piirretty värikkäin viivoin selityksineen. Tarkentavien kysymysten tietoja, joita lapset luottamuksella kertovat, ei merkitä karttaan. Valmista karttaa voidaan hyödyntää keskusteluissa yhdessä lasten, varhaiskasvattajien ja vanhempien kanssa. Karttaa voidaan hyödyntää, kun halutaan tarkastella lasten sosiaalisia suhteita, käsitellään kaveri- ja tunnetaitoja tai kun halutaan muodostaa uudenlaisia leikki- ja pienryhmiä.

Kuvio 2. Itsekeksitty esimerkki sosiogrammista

Esimerkiksi keksimässäni sosiogrammissa (kuvi 2) voidaan nähdä tilanne, jossa parhaat kaverukset Milla ja Venla eivät halua leikkiä Oonan kanssa, joka puolestaan haluaisi kovasti leikkiä heidän kanssaan. Tässä olisi varhaiskasvattajalla mahdollisuus havainnoida tätä tytötökolmikkoa ja selvittää miten tyttöjen välisiä kaveruussuhteita voisi kohentaa.

4 Lapsen osallisuus

4.1 Osallisuuden hyödyt

Osallisuus on tärkeä aihe Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018), sillä varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa halutaan edistää lasten ja vanhempien/huoltajien mahdollisuutta osallistua toiminnan kehittämiseen. Lisäksi siinä korostetaan osallisuutta edistävien rakenteiden ja toimintatapojen tietoista kehittämistä, jotta tämä tavoite voisi toteutua. Osallisuutta lisää se, kun lapset ja vanhemmat/huoltajat voivat osallistua varhaiskasvatuksen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. (OPH 2018, 30.)

Rannan (2020, 84) väitöskirjatutkimuksessa myös varhaiskasvatuksen opettajat mielsivät osallisuuden osaksi päiväkodin toimintakulttuuria, kuten Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa veloitetaan. Heidän mukaansa osallisuuden toteutuessa päiväkodin toiminnassa näkyy lapsen kädenjälki. Lisäksi opettajat kokivat, että havainnointi ja vuorovaikutus ovat parhaat keinot lapsen osallisuuden tukemiseksi. Tärkein huomio on se, että osallisuus rakentuu lapsen tarpeille eikä mielihaluille.

Osallisuus on yksi perusedellytys lapsen kasvulle ja kehitykselle. Sen kautta lapsi oppii elämään yhdessä muiden kanssa, ja lisäksi osallisuuden kokemukset muokkaavat ja kehittävät lapsen identiteettiä. Osallisuus ei toteudu, jos lapselle ei synny kokemusta siitä, että häntä on kuultu hänelle tärkeissä asioissa ja niillä on ollut merkitystä. (THL 2019.) Osallisuudella tarkoitetaan sitä, että lapsi tai aikuinen voi tulla kuulluksi ja vaikuttaa asioihin osallistumalla päätöksentekoon ja suunnitteluun (Turja 2020, 45).

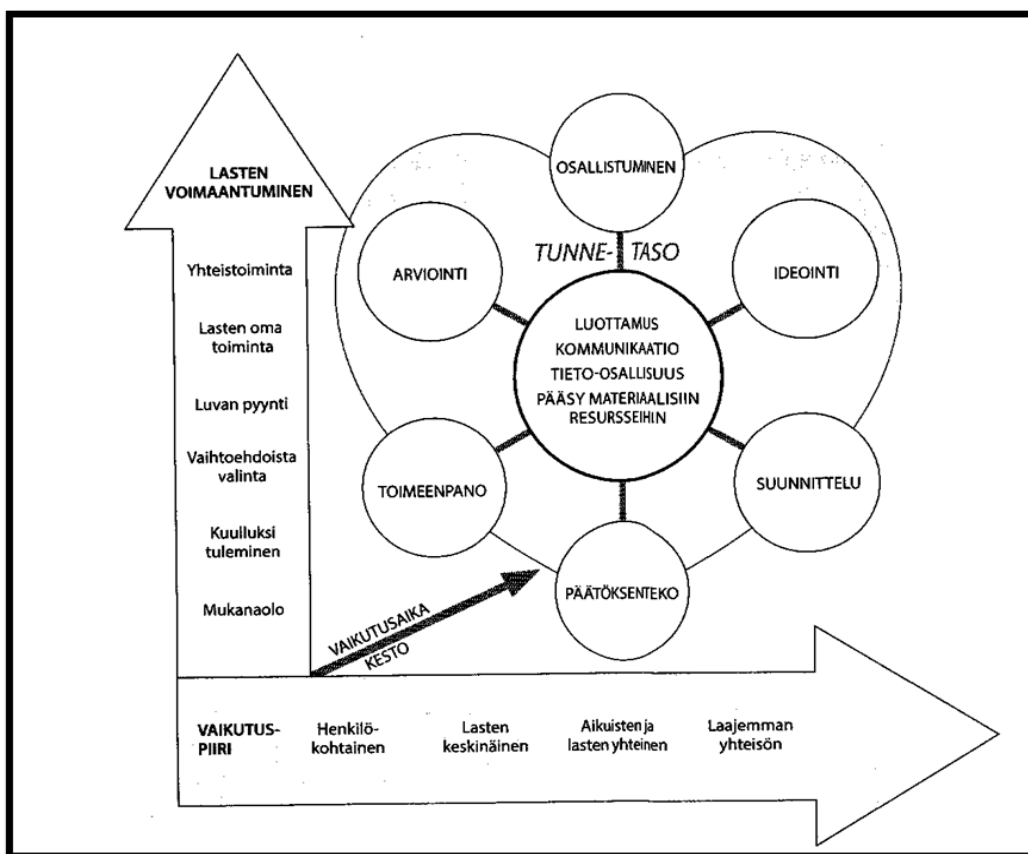
Leskisenojan (2019, 125) mukaan osallisuuden kulttuuri tarkoittaa myös lapsen arvostamista ja kohtaamista. Kun lapselle tarjotaan mahdollisuuksia tehdä valintoja ja vaikuttaa asioihin, niin samalla vahvistetaan hänen omaa ajatteluaan, itsemääräämisoikeuttaan, ongelmanratkaisukykyään sekä luovuuttaan. Tällöin osoitetaan, että lapseen luotetaan ja hänet nähdään pätevänä toimijana.

4.2 Lapsen ääni

Lapsella on oikeus tulla kuulluksi ja nähdyksi niin omassa pedagogisessa suunnitelmassaan kuin muussakin varhaiskasvatuksen toimintaan ja sisältöön liittyvässä suunnittelussa. Tämä ei ole pelkästään kaunis ihanne, vaan Suomen perustuslaissa (731/1999, 6§) kirjattuna oleva asia, jonka perustana on YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 12. artikla (UNICEF). (Sandberg 2021, 47.) Lapset tulisi nähdä ja pitää aktiivisina toimijoina ja osallistujina, jotka haluavat ja voivat vaikuttaa ympäristöönsä (Turja 2020, 39-40).

Turjan (2020, 43) mukaan varhaiskasvatuksessa lapsilla on parhaimmat mahdollisuudet vaikuttaa leikkeihinsä ja henkilökohtaisiin asioihinsa. Myös erilaiset niin sanotut vapaammat tilanteet, kuten luovat toiminnot (esimerkiksi piirtely, askartelu), liikunta- ja musiikkituokiot sekä ulkoilut ovat niitä paikkoja, joissa lasten ideat ja ehdotukset pääsevät paremmin esille ja toteutuvat helpommin. Sen sijaan lapset voivat vaikuttaa vähiten päiväkodin arkeen ja aikatauluihin.

Lapsen osallisuuden toteutuminen on hyvin tärkeää laadukkaan varhaiskasvatustoiminnan toteutumisessa. Pedagoginen dokumentointi on yksi niistä tekijöistä, mikä mahdollistaa lapsen osallisuuden suunnitteluun ja arviointiin. Tämä ei yksin riitä, vaan varhaiskasvattajan tulee myös osata tunnistaa ne osallisuuden perusedellytykset, joita lapsi tarvitsee. Kun ne on tunnistettu, niitä pitää myös vahvistaa. Nämä edellytykset Turja on koonnut luomansa mallin (kuva 2) keskelle, mikä kuvastaa hyvin sitä, miten ne ovat lapsen osallisuuden ydintä. Parhaimmat osallisuuden lähtökohdat ovat sellaisella lapsella, joka luottaa itseensä, osaa kommunikoida niin että muut ymmärtävät häntä, hän tietää toimintamahdollisuudet ja saatavilla olevat välineet ja materiaalit sekä hän pääsee niihin käsiksi tarpeen mukaan. (Turja 2020, 47-51.)

Kuva 2. Malli lasten osallisuudesta (Turja 2020)

Turjan (2020, 51-52) mallissa osallisuuden toteutuminen on määritelty kolmen ulottuvuuden näkökulmasta, joita ovat voimaantuminen, vaikutuspiiri sekä ajallinen ulottuvuus. Lasten voimaantuminen tarkoittaa tässä mallissa osallisuutta, jota tarkastellaan lapsen ja varhaiskasvattajan välisenä valtasuhteena. Tämä valtasuhde on kuvattu tikapuumallina, jossa alhaalla lapsella on vähiten vaikutusmahdollisuuksia ja mitä ylemmäs nousee, sen enemmän hän kokee voivansa vaikuttaa asioihin eli hän voimaantuu. Eli ensimmäisellä askelmalla lapsi on vapaaehtoisesti mukana toiminnassa, mutta ei kuitenkaan vaikuta siihen erityisemmin ja sitten puolestaan harvinaisella ylimmällä askelmalla lapsi ja varhaiskasvattaja toimivat yhdessä yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi.

Turjan (2020, 52-53) mukaan (kuva 2) osallisuuden vaikutuspiiri viittaa puolestaan siihen, kuinka lapsen toimintaan osallistuminen ja siihen vaikuttaminen kasvaa ensin henkilökohtaiselta tasolta kohti laajempaa ympärillä olevaa yhteisöä koskettavaa. Ensimmäisellä tasolla lapsi voi vaikuttaa omiin asioihinsa eli valitsee leikkinsä, kuinka paljon haluaa syödä ja millä värikynällä hän piirtää paperiin. Kaksi viimeistä tasoa on harvemmin toteutuvaa, mutta parhaimmillaan lapsi voi vaikuttaa päiväkodin toimintaan, kuten esimerkiksi toimintatilojen muokkaamiseen tai joulujuhlan suunnitteluun, yhtenä aktiivisena ja täysvaltaisena toimijana.

Viimeisin lisäys Turjan (2020, 53) mallissa (kuva 2) on hänen mukaansa ajallinen ulottuvuus. Osallisuutta koskeva toiminta voi olla lyhyt- tai pitkäkestoista, ja lisäksi se voi olla vaikutukseltaan kertaluonteista tai kauaskantoista. Joskus lapsen on helpompi vaikuttaa kestoiltaan lyhyeen ja ainutkertaiseen toimintaan, kuten vaikkapa päiväkodin syntymäpäiväjuhliin valita leikin tai laulun. Kun osallisuudesta kumpuavaa toimintaa halutaan kasvattaa kestoiltaan ja vaikutusajaltaan, niin dokumentointi on siihen oiva keino. Muistiin kirjatut asiat toimivat lapsen kanssa keskustelun ja muistojen herättäjänä sekä uusien ideoiden inspiraationa. Juuri kuten pedagogisen dokumentoinnin tarkoituksena onkin.

Lapsen osallisuuden lisäämiseksi Turja (2020, 54-55) ehdottaa ohjeeksi, että huolehdittaisiin lapsen osallisuuden lähtökohtien vahvistamisesta (kuva 2) sekä otettaisiin huomioon lapsen näkökulma arjen eri vuorovaikutustilanteissa. Myös erilaiset toimintatavat, joilla lapset pääsevät paremmin mukaan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin, ovat tärkeitä keinoja osallisuuden mahdollistamiseksi. Pitää kitkeä pois ajatus siitä, että lasten osallisuus olisi aikavievää, ylimääräistä ja kauhean vaativa asia. Muutos lähtee varhaiskasvattajien asenteista ja lapsen osallisuuden merkityksen ymmärtämisestä.

5 Havainnointi pedagogisen dokumentoinnin tukena

5.1 Laadukas havainnointi

Yksi pedagogiseen dokumentointiin läheisesti liittyvistä käsitteistä on havainnointi. Havainnointi on Koivusen ja Lehtisen mukaan (2016, 16) perusta kaikelle toiminnan suunnittelulle ja toteuttamiselle sekä arvioinnille. Heidän mukaansa (2016, 16-18) havainnointi on keino oppia tuntemaan lapsi paremmin ja lisäksi se mahdollistaa asioiden tarkastelun lapsen näkökulmasta. Siksi havainnointi onkin osa varhaiskasvattajan perustehtävää eikä se ole mikään erillinen lisätyö vaan parhaimmillaan säännöllinen osa arjen toimintaa. Koivunen ja Lehtinen (2016, 33) korostavat havainnoinnin tavoitteena olevan, että varhaiskasvattajat ja huoltajat ymmärtävät ja tuntevat lapsen tarpeita ja tilannetta.

Samantyyppinen näkökulma havainnoinnista on nähtävissä myös varhaiskasvattajien keskuudessa. Ranta (2020, 81) on väitöskirjatutkimuksessaan haastatellut varhaiskasvatuksen opettajia, jotka painottivat havainnoinnin olevan tärkeä osa heidän työtään. Heidän mukaansa havainnointi on se keino, jonka avulla lasta opitaan tuntemaan ja lapsen taitoja ja mielenkiinnon kohteita voidaan kartoittaa. Tällöin saatua tietoa voidaan hyödyntää toiminnan suunnitteluun, jolloin lapselle mielekäs toiminta edesauttaa hänen intoaan osallistumiseen.

Havainnointi on siis tiedonhankintaa ja sitä toteutetaan varhaiskasvatuksessa useimmiten vapaamuotoisesti eli ei-strukturoidusti. Toisinaan käytössä voi olla myös valmiit lomakkeet ja arviointivälineet, jolloin havainnointi on strukturoitua. Myös suora kommunikointi lapsen kanssa toimii hyvänä keinona tarkan tiedon saamiseksi, esimerkiksi mielenkiinnon kohteista ja ajatuksista sekä tuntemuksista. Kun havainnoidaan strukturoidusti, varhaiskasvattaja keskittyy täysin havainnoijan rooliin. Hän on päättänyt etukäteen mitä havainnoi, eikä hän osallistu toimintaan vaan keskittyy tarkkaavaisuutensa havainnointiin. Sitten vastavuoroisesti vapaamuotoisessa havainnoinnissa varhaiskasvattaja voi osallistua passiivisesti tai aktiivisesti toimintaan, esimerkiksi lasten leikkiin, tehden samalla vapaita muistiinpanoja. (Koivunen & Lehtinen 2016, 33, 56-57.) Molemmat tavat ovat oikein hyviä, jolloin varhaiskasvattajan tulee valita niistä kulloiseenkin tilanteeseen sopivin.

Havainnointi hyödyttää lapsen lisäksi myös varhaiskasvattajaa, joka saa mahdollisuuden ammatilliseen kasvuun. Tällaisen tuloksen olivat Heikka, Hujala, Turja ja Fonsén (2020, 67) saaneet Hujalan ja Fonsénin kehittämishankkeeseen osallistuneilta varhaiskasvattajilta. Heidän mukaansa hankkeen alussa toteutettu niin sanottu pakko-havainnointi muuttui sitä mukaa, kun varhaiskasvattajat alkoivat huomata havainnoinnin tuomat hyödyt. Tämä innostus ja motivoi heitä jatkamaan havainnointia, jolloin he pystyivät muokkaamaan toimintaa

ja tiloja paremmin vastaamaan lasten tarpeisiin. Yksi havainnoinnin hyödyistä oli varhaiskasvattajien mielestä syventynyt kyky arvioida omaa työtään, mikä puolestaan toi lisää ammatillista itsevarmuutta ja ammatillinen identiteetti oli vahvistunut.

5.2 Positiivinen näkökulma havainnointiin

Havainnointi ei ole tarkoitettu pelkästään lapsella todettujen ongelmien seurannaksi tai niiden etsimiseksi, vaan tarkoituksena on havainnoida kokonaisvaltaisesti lapsen kasvua ja kehitystä. Havainnoidessaan lasta varhaiskasvattajan on oltava tarkka siitä, ettei hän etsi havainnoillaan vahvistuksia ennako-odotuksilleen tai omille uskomuksilleen. (Koivunen & Lehtinen 2016, 17.) Myös Sandbergin (2021, 48-49) laatiman vaakamallin mukaan varhaiskasvattajan kirjatessa havaintoja lapsesta, on vaakakupin oltava tasapainossa. Toisessa kupissa on lapsen voimavarat sekä vahvuudet ja toisessa kupissa puolestaan kehittämisen kohteet. Vaikka tämä vaakamalli onkin suunniteltu lasten henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseksi, mielestäni sitä voidaan hyödyntää myös havainnoinnin ja dokumentoinnin avuksi, huomaamaan lapsen kaikki puolet.

Havainnoinnin kautta saatu objektiivinen tieto lapsesta lisää yleensä varhaiskasvattajan myönteisiä tunteita ja vähentää ennakkoluuloja. Kuitenkaan havainnointi ei ole koskaan neutraali prosessi, sillä jokaisella havainnoijalla on yksilölliset uskomukset, havaintokyky ja kokemus. Siksi lasta havainnoidessa on tärkeää tarkastella seuraavia tekijöitä, jotka vaikuttavat hyvin vahvasti havainnoinnin hyödynnettävyyteen. (Koivunen & Lehtinen 2016, 63.)

Näitä tekijöitä ovat:

1. *Havainnoinnin toteutuksen tulee olla looginen ja systemaattinen.*
2. *Dokumentoinnin on oltava yksityiskohtainen.*
3. *Havainnoinnin tulosten tulee perustua tosiasioihin.*
4. *Dokumentoinnin tulee olla tarkka ja täsmällinen.*
5. *Havainnoinnin ja dokumentoinnin on tapahduttava ilman ennakkoasenteita, eikä se saa sisältää arvostelua.*
6. *Havainnoinnin ja dokumentoinnin tulee olla puolueetonta, luvanvaraista ja luottamuksellista.* (Koivunen & Lehtinen 2016, 63-64.)

Kuten aiemmin on mainittu, pedagogisessa dokumentoinnissa yhtenä tavoitteena on pyrkiä havaintojen ja dokumenttien avulla ymmärtämään ja tuntemaan lasta paremmin sekä

saavuttamaan hänestä uutta tietoa (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 10; OPH 2018, 37). Tätä tavoitetta voidaan toteuttaa positiivisen pedagogiikan avulla, sillä tavoitteellinen varhaiskasvatustyö ja positiivinen pedagogiikka täydentävät ja vahvistavat toisiaan. Positiivisen pedagogiikan menetelmät ja toimintatavat mahdollistavat varhaiskasvatuksen tavoitteiden saavuttamisen entistä paremmin. (Leskisenoja 2019, 29.)

Leskisenojan (2019, 31-32) mukaan varhaiskasvatuksessa positiivinen pedagogiikka on ennen kaikkea hyvinvoinnin edistämistä. Lisäksi se on korkealaatuista pedagogista toimintaa, lapsen välittävää kohtaamista, lapsen hyväksymistä ja arvostamista juuri sellaisena kuin hän on, lapsen vahvan luonteen rakentamista sekä lapsen mahdollisuuksiin uskomista. Varhaiskasvattaja voi hyödyntää tätä positiivisen pedagogiikan perustaa havainnointiin. Tärkeintä on positiivinen näkökulma, jossa varhaiskasvattaja on asemoitunut näkemään myös ongelmakohdissa positiivisia ratkaisuja ja tilanteita. Positiiviseen pedagogiikkaan kuuluu myös viisi taustaoletusta (kuvio 3), joiden avulla varhaiskasvattaja voi toteuttaa kasvatustyötään lasta kannustavalla ja myönteisellä asenteella. (Ranta 2020, 16.)

Kuvio 3. Positiivisen pedagogiikan 5 taustaoletusta (mukailtu Ranta 2020)

6 Opinnäytetyön toteutus

6.1 Aineiston keräämistavat

Opinnäytetyössäni oli olennaista saada tietää Taidepäiväkoti Satakielen henkilöstön mielipiteitä ja tietoja pedagogisesta dokumentoinnista sekä oppaasta. Tällöin päädyin hyödyntämään yhdistelmä tutkimusta eli tässä tapauksessa kehittämistutkimusta. Se on yhdistelmä laadullista ja määrällistä tutkimusta, jossa tarkoituksena on muutoksen aikaansaaminen kehittämällä tuote. (Kananen 2015, 39-40.) Opinnäytetyössäni tavoitteena on valmistaa opas, joka edesauttaa pedagogisen dokumentoinnin käyttöönottoa vinkein ja neuvoin. Kanasen (2015, 57) mukaan kehittämistutkimuksessa aineistonkeruumenetelmänä voi olla perinteisiä laadullisen tutkimuksen menetelmiä tai määrällisen tutkimuksen kyselylomake. Valitsin näistä kahdesta menetelmästä määrällisen tutkimuksen kyselyt, sillä ne olivat mielestäni paras keino selvittää Satakielen henkilöstön mielipiteitä helposti ja vaivattomasti.

Laadin kaksi kyselyä, joista ensimmäisen, esitietokyselyn, toteutin ennen opinnäytetyöprosessia harjoitellakseni kyselyn tekemistä ja samalla kartoitin alustavia tietoja henkilöstön mielipiteistä. Toinen kysely oli niin sanottu pääkysely, jonka laadin opinnäytetyöprosessin aikana ja toteutin sen hyvän tutkimustavan mukaisesti (TENK 2012, 6-7). Hyvään tutkimustapaan kuuluu selvittää ja hankkia tutkimuslupa, jonka sain Taidepäiväkoti Satakielen johtajalta 26.01.2021. Vasta tutkimusluvan saatuani aloitin pääkyselyn laatimisen.

Kyselyissä tarkoituksena oli kerätä niitä tietoja ja sisältöjä, jotka auttaisivat oppaan laatimisessa. Kyselyiden osalta tärkeä eettisyyden seikka oli tietosuoja ja henkilötietojen käsittely. On huolehdittava oikeaoppisesta henkilötietojen käsittelystä, tutkittavien suostumuksesta ja informoinnista sekä aineistojen ja tulosten julkaisemisesta anonymisti. (Arene 2019, 7.) Kyselyissäni en ottanut mitään henkilötietoja talteen, vaan keräsin tietoa anonymisti, tiimi-kohtaisesti. Mielestäni tärkeintä oli tiimien ajatukset ja toimintatavat, eikä suinkaan se kuka sanoo ja millä ammattistatuksella.

Kyselyiden muodon valintaan vaikutti Kanasen (2012, 134) esittelemä taulukko eri kyselyiden piirteistä. Taulukosta tarkastelin Internet-kyselyn ja postikyselyn sarakkeita, joiden yhdistelmä kuvaa mielestäni sähköpostin välityksellä lähetettävää kyselyä. Hyviä puolia tässä kyselyssä on alhaiset kustannukset, anonymisyys on taattu sekä nopea lähetys ja vastaus. Vaikka vastausprosentti on kuvattu alhaiseksi, niin olemalla yhteydessä Taidepäiväkoti Satakielen henkilöstön kanssa saatoin itse varmistaa kyselyyn vastaamisen toteutumisen. Lisäksi kyselyt kuuluvat sekä laadulliseen että määrälliseen tutkimukseen, mikä sopii valitsemaani yhdistelmä tutkimukseen (Kananen 2015, 76; 96).

6.1.1 Esitietokysely

Toteutin alustavan esitietokyselyn syksyn 2020 työharjoittelun aikana Taidepäiväkoti Satakielessä. Esitietokyselyn tarkoituksena oli ymmärryksen lisääminen niistä tiedoista ja tarpeista, joita henkilöstöllä oli. Samalla kartoitin esitietoa siitä, mitä opinnäytetyöni tuotoksessa, oppaassa, heidän mielestään pitäisi olla. Kyselyn kysymykset olivat:

- 1. Millaisia toiveita teillä on oppaasta ja sen sisällöstä? (Kuinka se palvelee teitä, miten sitä voisi käyttää yms.)
- 2. Millaisia dokumentoinnin keinoja suositte/käytätte tiimissänne?
- 3. Minkälaisia tietoja ja havaintoja keräätte/dokumentoitte ryhmänne lapsista?
- 4. Vapaat ideat ja ehdotukset liittyen oppaaseen:

Esitietokyselyn yhteydessä ei ollut saatekirjettä, sillä olin konkreettisesti paikalla kertomassa jokaiselle tiimille, mikä kysely oli ja mitä varten pyysin siihen vastaamaan. Samalla sain osallisuuden suostumuksen heti, kun jokainen tiimi vastaanotti paperiset kyselylomakkeet. Tietäen hektisen arjen päiväkodissa, niin olin varannut kyselyn vastaamiseen aikaa 2-3 -viikkoa, mikä oli hyvän pituinen aika, koska tiimit palauttivat lomakkeet ajoissa takaisin. Tämä kuvasti mielestäni hyvin sitä, kuinka mieluusti tiimit halusivat vastata kyselyyn ja olla mukana pedagogisen dokumentoinnin oppaan suunnittelussa.

Esitietokysely oli myös harjoitteluani siitä, millainen on hyvä kysely ja minkälaiset kysymykset siihen sopivat. Huomasin avointen kysymysten olevan hyviä, sillä sain monipuolisia vastauksia ja sellaisiakin, mitä suljetuilla tai strukturoiduilla kysymyksillä en olisi saanut (Kananen 2012, 125). Toisaalta avoimissa kysymyksissä oli myös se puoli, että vastaus saattoi olla hyvin ytimekkäästi tai liian yleisesti ilmaistu. Esimerkiksi ensimmäiseen kysymykseen sain tiimeiltä vastaukseksi saman kysymyksen, jota olin itsekkin miettinyt, kun pohdin pedagogista dokumentointia. Esittelen kyselyn tulokset kappaleessa 6.2.1.

6.1.2 Pääkysely

Esitietokysely ja pääkysely toteutuivat aivan erilaisilla tavoilla. Ensimmäinen kysely oli selkeästi harjoittelua varten ja käyttämäni avoimet kysymykset olivat varsin laajoja enkä ollut miettinyt niitä aivan loppuun asti. Siksi vastauksetkin noudattivat samaa linjaa olemalla laajoja ja yleistäviä. Tästä viisastuneena olin paljon huolellisempi suunnitellessani pääkyselyä, johon valitsin strukturoidut kysymykset, joita oli neljä. Lisäksi oli myös kaksi avointa kysymystä, mutta ne olivat tällä kertaa selkeämpiä tarkentuen kysymään vain yhtä tiettyä asiaa.

Pääkyselyssä kiinnitin myös enemmän huomiota kyselyn ulkonäköön ja ohjeistukseen, jotta vastaajien olisi helpompi täyttää kysely. (Kananen 2012, 125, 136.)

Pääkyselyssä syvensin oppaan käyttöön liittyviä kysymyksiä, joista halusin saada lisätietoa Taidepäiväkoti Satakielen henkilöstöltä. Kun esitietokyselyssä keskityin enemmän oppaan yleiseen sisältöön ja tiimien dokumentoinnin tapoihin ja käytäntöihin, niin varsinaisessa kyselyssä halusin tietoa oppaan konkreettisesta muodosta ja sen käyttämisen mahdollisuuksista. Lisäksi keräsin tietoa siitä, millaiset asiat voisivat helpottaa pedagogista dokumentointia arjessa. Pääkyselyyn (liite 1) voi tutustua tarkemmin tämän opinnäytetyön lopussa olevasta liitteet -osiosta. Pääkyselyn ulkomuotoon ja kysymyksien muotoiluun sekä järjestykseen otin vinkkejä ja ohjeita Kananen (2012, 135–137) oppaasta.

Lähetin kyselyn sähköisessä muodossa jokaisen tiimin omaan sähköpostiin, jotta he pääsivät kyselyyn helposti ja vaivattomasti vastaamaan. Kysely oli Word-tiedosto, jota tiimit pääsivät itse muokkaamaan. Tämä oli mielestäni hyvä ja käytännöllinen ratkaisu, sillä oikeiden paperilomakkeiden lähettäminen postitse olisi ollut liian hidasta. Myöskään kyselylomakkeen tulostaminen ja täyttäminen käsin olisi ollut turhan hidasta ja monimutkaista muutenkin hektisessä päiväkodin arjessa. Halusin, että kyselyni täyttäminen tiimeille ei olisi liian vaihalloista tai aikaa vievää. (Kananen 2012, 134.)

Sähköpostiviestissä kuvasin kyselyn tarkoitusta ja mihin käyttöön sitä tarvitsin. Lisäksi kerroin kyselyn Word-tiedoston muodosta, kuinka vastaanottajat voivat sitä itse muokata. Tarkennuksena pyysin heitä vastaamaan kyselyyn tiimeittäin. Viestissä oli myös tarkoin ilmaistu viimeinen päivä, jolloin kyselylomake piti lähettää takaisin täytettynä. Viestissä oli myös yhteystietoni, jotta tiimit saivat tarpeen tullen ottaa yhteyttä. Tässä kohden harhauduin kirjoittamaan saatekirjeen itse sähköpostiviestiin, enkä erilliseksi kirjeeksi yhdessä kyselylomakkeen kanssa. Toisaalta tärkeintä oli, että saatekirje oli edes sähköpostiin sisällytetty eikä unohdettu kokonaan. (Kananen 2012, 135.) Kyselyyn vastaamiseen oli aikaa kolme viikkoa, sillä hiihtolomaviikko sattui osumaan tähän kyselylomakkeen vastausaikatauluun. Oletin, että tiimit eivät olisi olleet täysilukuisia hiihtolomalla, joten tämä oli syytä ottaa huomioon aikataulussa.

Kyselyyn ei tullut vastauksia määräaikaan mennessä, mikä saattoi johtua tiimien unohduksesta tai kiireestä. Tosin en itsekään ollut muistanut laittaa vastausajan puolivälissä muistutusviestiä tiimeille, joten unohdus oli täysin ymmärrettävää. Laitoin siis uuden viestin, jossa pyysin kyselyyn vastaamista ja annoin kaksi viikkoa vastausaikaa. En olisi voinut tehdä opasta ilman tiimien vastauksia, sillä silloin dialogi ja yhteistyö eivät olisi toteutuneet. Toinen vastauskierron tuotti tulosta, kun muistin itsekin aktiivisemmin muistuttaa kyselystä, ja sain kaikilta kolmelta tiimiltä vastaukset uuteen määräaikaan mennessä.

6.2 Aineiston analyysi

Opinnäytetyöni aineiston kerääminen toteutui kyselylomakkeilla, joissa tuloksina tuli sanoja ja lauseita (Kananen 2012, 29; Kananen 2015, 57). Tällöin kyseessä oli siis laadullinen aineisto, jonka analyysitavat kytkeytyvät siihen miten aineisto oli kerätty. Yksi näistä tavoista on lukea aineistot useampaan kertaan ja etsiä niiden sisältämät viestit. Tämä oli mahdollista, sillä molemmissa kyselyissäni aineisto oli hyvin pieni, vain kolme vastausta yhtä kyselyä kohden. (Kananen 2012, 116; Kananen 2015, 88.)

Kuitenkin kyselyjen vastausten analyysiin koin edellä mainitun lisäksi hyvänä menetelmänä sisältöanalyysin. Sisältöanalyysi perustuu luokitteluun, jolla aineisto otetaan haltuun. Sisältöanalyysissä tehdään sisällön erittelyä, jolloin voidaan laskea jonkin käsitteen tai käsitteiden esiintymistiheyttä ja keskinäisiä kytköksiä. (Kananen 2012, 116-117.) Aineistoni sisällön luokittelu oli helpointa tehdä jokaisesta kysymyksestä erikseen, sillä saatuja tuloksia ei ollut mielekästä esittää vain yhdessä kokoavassa taulukossa tai selittää pitkällä tekstillä. Kun kyseessä oli kaksi hyvin lyhyttä kyselylomaketta, ensimmäisessä neljä kysymystä ja toisessa kuusi, niin jokainen kysymys oli mahdollista analysoida ja esittää tulokset omana osanaan.

Esimerkiksi esitietokyselyn toinen ja kolmas kysymys olivat niin laajoja, että vastaukset oli syytä laittaa taulukkoon, jotta sen tuottama tieto olisi helpommin luettavissa. Sitten taas yksinkertainen kysymys ja vastaus eivät tarvinneet sen ihmeellisempää sisällön luokittelua, vaan asian ydin oli heti nähtävillä, tästä esimerkkinä esitietokyselyn ensimmäinen ja neljäs kysymys (katso luku 6.3.1).

Pääkyselyssä puolestaan ensimmäiset neljä kysymystä koottiin yhteiseen taulukkoon, sillä kysymykset sisälsivät vaihtoehtoja. Nämä strukturoidut kysymykset noudattivat määrällisen tutkimuksen muotoa, jolloin tulokset voitiin esittää taulukoinnilla. (Kananen 2012, 125, 138.) Pääkyselyn kaksi viimeistä kysymystä olivat puolestaan avoimia ja niihin vastattiin lausein. Tällöin molemmat kysymykset oli helpoin esittää omina taulukoinaan, kuten edellä on mainittu. Pääkyselyn tulokset taulukoineen on esitelty luvussa 6.3.2.

6.3 Aineiston tulokset

Molempiin kyselyihin sain vastausprosentiksi täydet sata, koska kyseessä oli vain yhden päiväkodin kolmen tiimin vastaukset. Korkea vastausprosentti kuvasti hyvin sitä, kuinka yhteistyössä toteutettu kysely sai kaikki tiimit osallistumaan. Kyselyissä pyrittiin siihen, että tiimit saivat mahdollisuuden mielipiteidensä esittämiseen heitä koskevassa asiassa (Kananen 2012, 121; Kananen 2015, 95).

Opinnäytetyöni aineiston laadullisen osan tulkinta oli aineistolähtöistä, sillä teksti oli jaettu asiasisältöihin eli segmentteihin, ja sisällölle oli annettu sisältöä kuvaavat nimet eli koodit (Kananen 2015, 93). Esimerkiksi esitietokyselyn analyysissä segmenttejä oli neljä eli yhtä monta kuin kysymystäkin. Jokaisen kysymyksen vastauksista oli muodostettu koodit. Sitten puolestaan määrällisen osan tulkinta perustui taulukon tarkasteluun ja siitä kirjoitettuun sanalliseen tulkintaan. Taulukosta nostettiin esille tutkimuksen kannalta oleelliset tulokset, joita oli useampi. (Kananen 2015, 103-104.) Aineiston ollessa näin pieni niin jokaista tulosta pystyi tarkastelemaan huolellisesti.

6.3.1 Esitietokyselyn tulokset

Esitietokyselyn kysymykset on esitelty luvussa 6.1.1. Ensimmäisessä kysymyksessä selvitettiin toiveita oppaan sisällöstä. Lisäksi sulkeissa oli tarkentavat kysymykset oppaan käyttämisestä ja kuinka se palvelisi tiimejä. Tähän tuli kaksi hyvin samanlaista vastausta, joiden molempien viesti oli, että *miten toteutan pedagogista dokumentointia arjessa*. Jatkotoi-veena tähän toteutukseen pyydettiin erilaisia vinkkejä. Lisäksi yhdessä vastauksessa toivottiin sellaista opasta, jota työntekijän tai opiskelijan olisi helppo käyttää. Näiden vastauksien pohjalta sain käsityksen siitä, että oppaan tulisi sisältää käytännön vinkkejä ja sen tulisi olla helppokäyttöinen.

Toinen kysymys liittyi niihin dokumentoinnin keinoihin, joita tiimeissä suosittiin tai käytettiin. Vastauksista on laadittu taulukko, jotta tulokset ovat helpommin verrattavissa keskenään (taulukko 4). Taulukon laatimisesta on kerrottu tarkemmin luvussa 6.2. Kun laadin toisen kysymyksen, olisin voinut olla tarkempi lauseen muotoilussa. Siinä oli harhaanjohtavasti yhtä aikaa: suositte tai käytätte. Yhdessä lomakkeessa oli ympyröity sana ”*käytätte*”, jotta olisi selvää kumpaa he halusivat tarkoittaa.

	Tiimi 1	Tiimi 2	Tiimi 3
Tiimien käyttämät dokumentoinnin keinot	Valokuvaus	Valokuvaus, video-kuvaus	Valokuvaus ja blogi
	Blogi	Blogi	Havainnointivihko
	Havainnointivihko	Haastattelut lapsille	Lapsen kasvun kansio

	Vasut (lapsen henkilökohtainen)	Tuumaustauot (henkilökohtainen + ryhmän)	Vasukeskustelut ja ryhmävasu
	Taiteen kautta	Kasvun kansiot	Taide, tehtävät, sadutus, videointi

Taulukko 4. Tiimien käyttämät dokumentoinnin keinot

Tiimien vastauksista nousivat eniten esille valokuvaus ja blogi, sillä ne oli mainittu jokaisella. Vähintään kahden tiimin yhteisiä vastauksia olivat puolestaan havainnointivihko, Vasut ja ryhmävasu (eli lasten tai ryhmän varhaiskasvatussuunnitelmat) sekä taide. Lisäksi yksittäisinä mainintoina olivat lasten haastattelut ja tuumaustauot. Näitä vastauksia tarkastellessani näyttää siltä, että tiimeillä on käytössään monipuoliset ja hyvin perinteiset dokumentoinnin eri keinot.

Kolmas kysymys käsitteli niitä tietoja ja havaintoja, joita tiimit dokumentoivat. Vastauksien yhdenmukaisuuden ja pitkien kuvailujen vuoksi niistä on koostettu taulukko, jotta tuloksia on helpompi vertailla (taulukko 5). Tiimien vastauksissa oli nähtävissä niin yhdenmukaisuutta kuin erojakin. Erityisesti tiimit keräsivät tietoja ja havaintoja blogeja varten, missä viikon toiminta esitellään vanhemmille (katso luku 2.3). Toinen tärkeä syy dokumentoinnille oli kehittymiseen ja kehitykseen liittyvät havainnot ja tiedot. Myös arjen tilanteet nousivat esiin kahdella tiimillä. Lasten toimintatavat, leikit ja oivallukset, merkitykselliset hetket sekä kaverisuhteet saivat yksittäisiä mainintoja tiimeiltä.

	Tiedot ja havainnot, joita tiimit dokumentoivat			
Tiimi 1	Kehitykseen liittyviä	Arjen kohtaamisia		Viikon kuulumiset blogiin
Tiimi 2	Arkiset hetket; leikki, taidetoiminnot, ystävyyssuhteet jne.	Kehittymisen seuranta	Kaverisuhteet	Merkityksellisiä hetkiä, synttärit, onnistumiset, lapsen itse valitsemat jutut

Tiimi 3	Blogi kuvaa lasten/ryhmän viikon toimintaa	Lapsen tapa toimia eri tilanteissa (siirtymät, sosiaaliset taidot, motoriikka ym. taidot, puheenkehitys)	Leikit, oivallukset, lasten sanomiset
---------	--	--	---------------------------------------

Taulukko 5. Tietojen ja havaintojen dokumentoinnit tiimeittäin

Tärkeimpiä dokumentoinnin kohteita olivat sellaiset tiedot ja havainnot, joita tarvittiin selkeästi jotakin varten. Esimerkiksi blogi on tärkeä, koska Taidepäiväkoti Satakielessä jokainen tiimi päivittää sitä viikoittain, ja jossa lasten arki ja päiväkodin toiminta tulevat näkyville. Toisena teemana vastauksissa heijastuu Vasujen (lasten varhaiskasvatussuunnitelmat) täyttämiseen ja arviointiin liittyvät aiheet, kuten kehittyminen ja kehitys sekä lasten toimintatavat sekä leikit yms. Eli tulkintani mukaan henkilöstön dokumentoinnilla oli perinteiset dokumentoinnin tarpeet ja syyt, joita toteutettiin.

Neljäs kysymys oli oikeastaan pyyntö ideoista ja ehdotuksista, mikä olikin ainoa vähiten vastauksia kerännyt kohta kyselylomakkeessa. Tähän tuli vain yksi vastaus kolmesta. Kenties tässä asiassa tiimit eivät joko keksineet tai halunneet kertoa ideoita ja ehdotuksia. Tai ehkä he olivat tyytyväisiä siihen, miten olin alustavasti luvannut opasta tehdä ja toteuttaa. Yksi ainoa ehdotus oppaalle oli, että se olisi käytännönläheinen, toimiva ja että sitä olisi helppo käyttää arjen kiireessä. Tämä kuvastaa myös omia ajatuksiani siitä, millainen opas olisi hyvä. Oppaasta ei ole mitään hyötyä, jos se pölyttyy kaapissa tai jos se on kauhean pitkä ja täynnä vaikeakielistä tekstiä.

6.3.2 Pääkyselyn tulokset

Pääkyselyn tulokset on myös laadittu taulukoihin, jotta saadut tiedot on helpompi esitellä kuten edellisissä kappaleissa on mainittu ja perusteltu. Pääkyselyn erilaisen muodon vuoksi ensimmäisten neljän kysymyksen aineisto oli laadittu yhteen taulukkoon, niin kuin määrällisessä tutkimuksessa tehtäisiin (Kananen 2015, 101). Sitten puolestaan kaksi viimeistä kysymystä oli avoimia ja laadullisen tutkimuksen piiriin kuuluvia. Siksi ne esitellään omina osinaan, samoin kuin esitetietokyselyn kysymyksetkin.

Pääkyselyn neljä ensimmäistä kysymystä tarkensivat tietoa siitä, millainen pedagogisen dokumentoinnin oppaan sisällöstä tulisi. Ensimmäinen kysymys liittyi oppaan sivumäärään ja toinen kysymys vinkkien ja neuvojen määrään. Kolmannessa kysymyksessä tiedusteltiin kaavioiden ja taulukoiden käyttämistä ja neljännessä kysymyksessä sitä, kuinka monta

opasta päiväkodissa olisi hyvä olla. Pääkyselyn (liite 1) eri vastausvaihtoehdot edellä mainittuihin kysymyksiin on nähtävillä liitteet -osiossa. Seuraavassa taulukossa on esitetty pelkästään tiimien vastaukset kysymyksiin, mitä vertaillaan keskenään. Kysymykset on lyhennetty taulukossa selkeyden vuoksi (taulukko 6).

Kysymykset	Tiimi 1	Tiimi 2	Tiimi 3
Oppaan hyvä sivumäärä?	8-10 sivua	5-8 sivua	8-10 sivua
Oppaan vinkkien lukumäärä?	3-4 vinkkiä	5 tai enemmän	5 tai enemmän
Voiko oppaassa olla kaavioita tai taulukoita?	Kyllä	Kyllä	Kyllä
Kuinka monta opasta tarvitaan?	Yksi jokaista tiimiä kohden	Yksi jokaista tiimiä kohden	Yksi jokaista tiimiä kohden tai yhtä työntekijää kohden

Taulukko 6. Tiimien vastaukset pääkyselyn neljään ensimmäiseen kysymykseen

Tiimien vastauksista välittyy monilta kohdin yhteneväisyyttä ja hivenen eroja. Jos tiimien vastaukset olisivat olleet keskenään hyvin ristiriitaisia, olisi tarvittu uusi kysely tai neuvottelu yhteisen oppaan laatimiseksi. Tässä tapauksessa uuta kyselyä tai neuvottelua ei tarvinnut tehdä. Esimerkiksi oppaan toivotussa sivumäärässä esiintyi vaihtelua tiimien välillä, mutta yhteinen nimittäjä löytyi (taulukko 6). Tuloksia tarkastellessa tiimit toivoivat riittävän laajaa opasta, jossa olisi paljon vinkkejä ja kaaviot sekä taulukot olivat toivottuja. Oppaan lukumääräksi riittäisi yksi jokaista tiimiä kohden, jos sitä ei ole tarkoitettu jokaiselle työntekijälle henkilökohtaiseksi opasvihoksi. Tätä yhteenvetoa hyödynsin oppaan laatimisessa.

Pääkyselyn viidennessä kysymyksessä tiedusteltiin tiimien mielipiteitä siitä, mikä tekisi oppaasta helppokäyttöisen. Koska kysymys oli avoin, niin vastaukset olivat laajoja, mutta ne sisälsivät paljon hyödyllistä tietoa oppaan laadintaa varten (Kananen 2012, 125). Tiimien vastaukset on tiivistetty ja luokiteltu aineiston sisältöanalyysillä, jonka esittelin luvussa 6.2. Vastauksista muodostetut koodit eli sisältöä kuvaavat termit on taulukoitu helposti luettavaan muotoon (taulukko 7) (Kananen 2015, 92).

5. kysymys	Tiimi 1	Tiimi 2	Tiimi 3
Mikä tekisi oppaasta helppokäyttöisen?	Nidottu opas	Asiat selkeästi	Sisällysluettelo
	Fontti	Lyhyesti selitetty	Selkeä otsikointi
	Selkeys	Paljon käytännön esimerkkejä/vinkkejä	Jaottelu ryhmä- tai ikätasoon

Taulukko 7. Helppokäyttöisen oppaan tekijät

Tiimien mielestä tärkein tekijä helppokäyttöiselle oppaalle oli selkeys. Selkeys esiintyi joko otsikoinnissa, asioiden kuvaamisessa tai yleisesti kaikenkattavana selkeytenä. Sitten loput helppokäyttöisyyden tekijöistä vaihtelivat tiimeittäin eri näkökulman mukaan. Tiimi 1 pohti selkeästi oppaan fyysisen muodon helppokäyttöisyyttä, kun taas tiimit 2 ja 3 miettivät oppaan sisältöä omista näkökulmistaan. Tiimi 2 oli esitellyt toiveensa asioiden esitysmuotoon ja monista käytännön vinkeistä. Sitten puolestaan tiimi 3 keskittyi oppaan rakenteen muotoon, selkeään sisällysluetteloon ja eri jaotteluihin. Oppaan laadinnan kannalta kaikkien tiimien vastaukset pystyi liittämään yhteen, jolloin kaikkien mielipiteet tuli huomioiduksi.

Pääkyselyn viimeinen eli kuudes kysymys käsitteli niitä tekijöitä, joiden avulla opasta voisi käyttää esimerkiksi viikoittain. Tämä kysymys sai tiimeiltä pitkiä vastauksia, joiden sisältö oli osittain yhdenmukainen viidennen kysymyksen vastauksien kanssa. Koska melkein samantyyppiset sisällöt toistuivat, ymmärsin niiden olevan tiimeille hyvin tärkeitä, joita oli syytä huomioida oppaan laadinnassa. Myös näiden vastauksien käsittelyssä käytin sisältöanalyysiä, kuten edellä on mainittu. Kuudennen kysymyksen vastaukset on esitelty taulukossa 8.

6. kysymys	Tiimi 1	Tiimi 2	Tiimi 3
Mitkä tekijät mahdollistavat oppaan käytön esim. viikoittain?	Selkeys	Selkeitä esimerkkejä	Selkeys
	Tarkistuslista	Helppolukuinen	Helppokäyttöisyys
		Selkeät otsikoinnit	Vuosikello tuumaustauoille
		Pääasiat korostaen	Vinkkinurkka

Taulukko 8. Oppaan käyttämistä mahdollistavat tekijät

Vastauksia tarkastellessa tiimien mielestä tärkein tekijä tässäkin kysymyksessä oli selkeys. Tämä toistuu kaikilla tiimeillä ja useassa kohdassa. Myös helppolukuinen ja helppokäyttöisyys tulivat kahdelta tiimiltä toiseksi tärkeinä. Vastauksien sisällöt ja toiveet olivat toistoa edellisen kysymyksen vastauksista, jolloin niiden tärkeys tuli entistä enemmän esille.

Oppaan suunnittelun kannalta kahdelta tiimiltä tuli myös hyvin kiehtovat ideat tarkistuslistasta ja vuosikellosta, mitkä helpottaisivat oppaan käyttämistä. Ideat olivat sitä, mitä olin kysynyt jo esitietokyselyn aikana, mutta jonka vastauksen sain tässä pääkyselyssä. Tällöin oppaasta oli mahdollista tehdä persoonallisempi ja näiden ideoiden avulla vastattiin juuri Taidepäiväkoti Satakielen henkilökunnan mielipiteisiin ja toiveisiin.

7 Opinnäytetyön tuotos

Opinnäytetyöni tavoitteena oli laatia opas pedagogisesta dokumentoinnista. Oppaan selkeyden ja helppokäyttöisyyden lisäämiseksi oli kannattavaa laatia se helposti hahmottuvaan muotoon. Myös lukijaystävällisen oppaan luomiseksi oli syytä panostaa konkreettisuuteen, ulkoasuun sekä luettavuuteen. Siksi opas sisältää sisällysluettelon otsikoineen ja aihepiireittäin järjestyksessä etenevän kokonaisuuden. Erilaiset kuvat ja taulukot lisäävät helppolukuisuutta ja ne tuovat myös oppaaseen mielenkiintoa ja elävyyttä verrattuna pelkkään tekstiin. (Kotimaisten kielten keskus, Salonen 2013, 25.) Nämä samat tekijät esiintyivät myös tiimien pääkyselyn vastauksissa, joten oppaan sisältö ja ulkomuoto oli helposti toteutettavissa näiden ohjeiden mukaan.

Pedagogisen dokumentoinnin opas sisältää kansilehden, sisällysluettelon, kahdeksan sivua informaatiota ja esimerkkejä sekä lopuksi lähteet, joita on käytetty oppaan laatimisessa. Kansilehdessä käytetty kuva on peräisin Microsoft Wordin omasta kuvapankista. Opas sisältää seuraavat osiot:

- Määritelmä ja tavoitteet
- Pedagogisen dokumentoinnin prosessi
- Pedagogisen dokumentoinnin käyttö arjessa
- Vinkkinurkka
- 1. Pedagogisen dokumentoinnin siemen
- 2. Tuumaustaukolomake
- 3. Työmenetelmiä pedagogiseen dokumentointiin
- 4. Sosiogrammi – sosiaalisten suhteiden kartta
- Lähteet

Kuten otsikoista voi huomata, niin pedagogisen dokumentoinnin oppaan sisältö on esitelty tämän opinnäytetyön tietoperustassa (katso luku 3). Opas ei ole kuitenkaan täynnä tekstiä, vaan asiat on pilkottu lyhyemmiksi luetelmiksi tai taulukoihin ja kuvioihin, juuri kuten lukijaystävälliseen työhön on hyvä tehdä. Lopullinen ulkomuoto sekä kuvioissa ja taulukoissa käytetyt värit on nähtävissä liitteet -osion liitteessä 2. Ainoa poikkeava muutos alkuperäiseen oppaaseen on sisällysluettelo, sillä tähän raporttiin ei voinut laittaa yhtä aikaa kahta linkitettyä sisällysluettelo. Fontti ja sen koko ovat kuitenkin samat.

8 Yhteenveto

8.1 Pohdinta opinnäytetyöprosessista

Tarkoitus

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli lisätä tietoa ja ymmärrystä pedagogisesta dokumentoinnista, jolloin se tulisi kenties helpommin ja varmemmin osaksi varhaiskasvattajien jokapäiväistä toimintaa. Tähän olen pyrkinyt työni teoriaosuudella, jossa pedagoginen dokumentointi on heti ensimmäisenä aiheena ja sitä on käsitelty mahdollisimman laajasti eri lähteitä hyödyntäen. Olen mielestäni löytänyt hyvin pedagogisen dokumentoinnin määrittelyyn erilaisia laadukkaita lähteitä, mutta kansainvälisiä lähteitä en osannut yhtä hyvin löytää. Jos tekisin työni uudestaan, pyrkisin etsimään myös kansainvälisiä lähteitä tukemaan kotimaisia tutkimuksia.

Tavoite

Opinnäytetyöni tavoitteena oli laatia ja kehittää opas, jossa pedagoginen dokumentointi olisi esitelty selkeästi ja ymmärrettävästi ja mikä sisältäisi myös käytännön esimerkkejä. Oppaan sisältö on peräisin teoriaosuudessa esitellyistä lähteistä. Lisäksi oppaan suunnitteluun keräsin tietoja Taidepäiväkoti Satakielen tiimeiltä käyttämällä kahta erilaista kyselyä. Kyselyt toimivat ihan hyvin, sillä molempiin tuli vastausprosentiksi täydet sata.

Tutkimuskysymykset

Opas muodostui prosessin aikana sellaiseksi, millä yritin vastata johdannossa esittämiini kysymyksiin eli kuinka pedagogista dokumentointia voidaan toteuttaa sekä miten sen voi liittää osaksi täyttä ja kiireistä päiväkodin arkea. Mielestäni olen ottanut nämä kysymykset hyvin huomioon oppaassani, sillä jokainen vinkki ja esimerkki on valittu edellä mainituilla kriteereillä.

Oppaan arviointi

Olen arvioinut opastani opetushallituksen laatiman pedagogisen dokumentoinnin tavoitteiden näkökulmasta (katso luku 3.2). Tarkastelin sitä, vastaako oppaani näihin tavoitteisiin eli voiko sillä toteuttaa pedagogista dokumentointia. Ensimmäisenä tavoitteena on oppia tuntemaan yksittäistä lasta. Oppaassani lähes kaikki esimerkit tähtäävät tähän tavoitteeseen, joten ensimmäinen tavoite toteutuu. Toisena tavoitteena on mahdollistaa huoltajien osallisuus lapsensa varhaiskasvatukseen. Oppaani esimerkeistä pedagogisen dokumentoinnin siemenessä ja sosiogrammissa tämä tavoite on huomioitu. Voi sanoa, että tavoite toteutuu, mutta olisin voinut huomioida tätä kohtaa enemmänkin. Kolmantena tavoitteena on

ymmärtää lasten välisiä suhteita, johon edellä mainittu sosiogrammi on juuri tarkoitettu. Tämäkin tavoite siis saavutettu. Viimeisenä tavoitteena puolestaan on tunnistaa ja tiedostaa henkilöstön ja lasten välisen vuorovaikutuksen luonnetta. Oppaassani tätä tavoitetta pystyy tarkastelemaan työmenetelmien ja tuumaustaukolomakkeen avulla, mutta se voi jäädä pintapuoliseksi. Oppaassa on kuitenkin nämä samat tavoitteet listattuna, joten myös lukija tietää, mihin pedagogisella dokumentoinnilla pyritään. Kaiken kaikkiaan arvioin oppaani vastaavan näihin tavoitteisiin melko kiitettävästi, joten olen suoriutunut tästä työstä tavoitteeni mukaisesti.

Ajanpuutteen vuoksi en ehtinyt pyytää Taidepäiväkoti Satakielen henkilöstöltä palautetta ja arviointia oppaastani tähän opinnäytetyöhön liitettäväksi, mutta toivon heidän tuovan näkemyksiään esille opinnäytetyöseminaarissa 27.05.2021.

Yhteistyö tiimien kanssa

Näin opinnäytetyön loppupohdinnassa havahtuin huomaamaan, että olisin voinut osallistaa tiimejä enemmänkin kuin mitä tässä työssä toteutin. Tavoittelin dialogiaa ja yhteistyössä toteutettua opasta, mutta nyt huomaan keränneeni vain pintapuolisesti tiimien mielipiteet oppaasta. Tälläkin tavalla sain oppaan tehtyä ja pystyin toteuttamaan kyselyiden tuloksissa esitetyt asiat, mutta en voi täysin sanoa olleeni vastavuoroisessa dialogissa tiimien kanssa. Olisin voinut käydä enemmän keskustelua oppaan muodostamisesta ja antaa tiimeille enemmän ja useammin mahdollisuuksia vaikuttaa prosessiin. Opinnäytetyöprosessiin vaikutti jonkin verran vallitseva koronatilanne, jolloin koin ettei ollut oikein mahdollisuutta vierailulla normaalisti päiväkodissa prosessin aikana, jotten turhaan lisäisi ihmisten välisiä kontakteja.

Aikataulu

Alkujaan olin ajatellut opinnäytetyöni valmistuvan jo maaliskuussa 2021, mutta erinäiset seikat yksityiselämässäni hidastivat prosessia ja lisäksi olin aliarvioinut koko prosessiin kuuluvan ajan suunnitelmissani. Toisaalta olen tyytyväinen siihen, että olen käyttänyt enemmän aikaa tähän opinnäytetyöhön, jolloin olen voinut panostaa ja hioa tekstiäni mahdollisimman hyväksi. Tämän kokoiseen työhön viisi kuukautta oli loppujen lopuksi ihan hyvä työskentelyaika, ei liian nopeassa aikataulussa hätäisesti tehty eikä liian pitkään venytetty, jolloin myös työn punainen lanka olisi vaarassa kadota.

Luotettavuus

Opinnäytetyössäni käytin kehittämistutkimuksen menetelmiä, jolloin työn luotettavuutta tarkastellaan mittareiden avulla, joita ovat reliabiliteetti ja validiteetti. Reliabiliteetti tarkoittaa tulosten pysyvyyttä eli sitä, etteivät ne ole tulleet sattumalta. Eli jos joku haluaisi toistaa

tutkimukseni, niin hänen pitäisi saada samanlaiset tulokset samoilta tutkittavilta. Validiteetti puolestaan tarkoittaa sitä, että tutkitaan oikeita asioita. Työn luotettavuuteen vaikuttaa myös se, että työhön on kirjattu tarkasti perustellen se, mitä on tehty, miksi ja miten. (Kananen 2012, 166; Kananen 2015, 111-112.)

Olen pyrkinyt opinnäytetyötä kirjatessani olemaan luotettava ja kirjaamaan tarkasti kaiken niin kuin olen tehnyt ja mitä on tapahtunut. Olen myös pyrkinyt kirjoittamaan kaiken tapahtuneen neutraalisti kuten tieteellisessä tekstissä on syytäkin. Tutkimukseni tulosten luotettavuutta ja toistettavuutta olen pohtinut kovasti. Kyseessä oli kuitenkin enimmäkseen esimerkiksi tiimien mielipiteiden ja käytännön tapojen selvittäminen, joiden on vaikea sanoa olevan täysin pysyviä. On tunnetusti mahdollista, että mielipiteet voivat muuttua ajan kuluessa. Sattumaa tulokset eivät sentään ole, sillä kahden kyselyn aikana tulokset olivat pysyneet samanlaisina ja samoja teemoja esiintyi niissä molemmissa. Kyselyistä ensimmäinen toteutui loka-marraskuussa ja toinen puolestaan helmi-maaliskuussa.

8.2 Jatkokehittämisideat

Ensimmäisenä jatkokehittämisideana olisi mielenkiintoista tutkia laajemmin laatimani oppaan hyödyllisyyttä ja käytettävyyttä. Kun opinnäytetyöni tulee julkiseksi, niin opasta voivat hyödyntää monet muutkin tahot. Tällöin olisi mahdollista kerätä laajemmalla kohderyhmältä ajatuksia oppaasta. Opinnäytetyön myötä on tullut perehdyttyä enemmän tutkimuksen tekemiseen ja toteuttamiseen.

Rintakorven (2018, 27) mukaan erikoisuutena voi mainita, että pedagoginen dokumentointi on määritelty ruotsalaisvaikutteisesti, mikä selittyy ruotsalaisten yli 20 vuoden kestoisella tutkimus- ja kehittämistyöllä. Sen sijaan suomalainen tutkimus- ja kehittämistyö on vielä hyvin aluillaan. Tätä olisi varmasti syytä lisätä yhä enemmän, sillä pedagoginen dokumentointi on vielä alkutekijöissään varhaiskasvatuksen jokapäiväisessä arjessa.

Lähteet

Ahonen, L. & Roos, P. 2019. Iloa ja oivalluksia! Pedagogiikan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa. Vaasa: Waasa Graphics Oy.

Arene. 2019. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. Viitattu 20.02.2021. Saatavissa: <http://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/AMMATTIKORKEAKOULUJEN%20OPINN%C3%84YTET%C3%96IDEN%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202020.pdf?t=1578>

Heikka, J., Hujala, E., Turja, L. & Fonsén, E. 2020. Havainnointi ja arviointi varhaispedagogiikassa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 56-68.

Kananen, J. 2012. Kehittämistutkimus opinnäytetyönä. Kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 134. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.

Kananen, J. 2015. Kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas. Miten kirjoitan kehittämistutkimuksen vaihe vaiheelta. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 212. Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Koivunen, P-L. & Lehtinen T. 2016. Kasvu kiikarissa: Havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajille. Juva: Bookwell Oy.

Kotimaisten kielten keskus. Ohjeita ohjeiden tekijöille. Viitattu 05.05.2021. Saatavissa: https://www.kotus.fi/ohjeet/hyvan_virkakielen_ohjeita/ohjeita_ohjeiden_tekijoille

Leskisenoja, E. 2019. Positiivinen pedagogiikka varhaiskasvatuksessa. Toteuta käytännössä. (e-kirja.) Jyväskylä: PS-kustannus.

OPH (Opetushallitus). 2021. Pedagoginen dokumentointi. Viitattu 12.02.2021. Saatavissa: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/pedagoginen-dokumentointi>

OPH (Opetushallitus). 2018. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Viitattu 12.02.2021. Saatavissa: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf

Ranta, S. 2020. Positiivinen pedagogiikka suomalaisessa varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Acta electronica Universitatis Lapponiensis 283. Väitöskirja. Viitattu: 06.04.2021. Saatavissa:

https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/64412/Ranta_Samuli_Acta%20electronic_a%20Universitatis%20Lapponiensis%20283.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Rintakorpi, K. 2018. Varhaiskasvatuksen tallentamisesta kohti pedagogista dokumentointia. Kasvatustieteellisiä tutkimuksia, numero 24. Helsinki: Yliopistopaino Unigrafia. Väitöskirja. Viitattu: 12.02.2021. Saatavissa:

<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/229852/Varhaisk.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Rintakorpi, K. & Vihmari-Henttonen, E. 2017. Tää on meidän maailma! Pedagoginen dokumentointi varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Lasten Keskus ja Kirjapaja Oy.

Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Turun ammattikorkeakoulun puheenvuoroja 72. Tampere: Suomen yliopistopaino – Juvenes Print Oy.

Sandberg, E. 2021. Pedagoginen tuki varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731. Suomen laki. Viitattu: 03.03.2021. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731#P6>

Taidepäiväkoti Satakieli. 2021a. Viitattu 12.02.2021. Saatavissa: <https://paivakotisatakieli.fi/>

Taidepäiväkoti Satakieli. 2021b. Viitattu 12.02.2021. Saatavissa: <https://paivakotisatakieli.fi/toimintamme/>

Taidepäiväkoti Satakieli. 2021c. Viitattu 12.02.2021. Saatavissa: <https://paivakotisatakieli.fi/henkilokunta/>

TENK (Tutkimuseettinen neuvottelukunta). 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. Viitattu 20.02.2021. Saatavissa: https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

THL. 2019. Lapsen osallisuus. Viitattu 03.03.2021. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lapsen-osallisuus>

Turja, L. 2020. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 38-55.

UNICEF. Lapsen oikeuksien sopimus – koko teksti. Viitattu 03.03.2021. Saatavissa: <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>

Liite 1. Pääkyselyn kyselylomake

Kysely opinnäytetyötä varten

Tekijä: Iida Nystedt

Kyselylomake

Pedagogisen dokumentointi -oppaan käyttö ja hyödyntäminen

Ohjeet vastaajille

Kysymyksiin vastataan lisäämällä rasti sopivan vaihtoehdon perään tai kirjaamalla kysytty tieto sitä varten varattuun laatikkoon.

Lukekaa kysymys huolellisesti ennen vastaamista. Kunkin kysymyksen kohdalla valitaan vain yksi, parhaiten sopiva vaihtoehto.

ESIMERKKI 1. Voiko oppaassa olla kaavioita tai taulukkoja?

a) Kyllä X

b) Ei

Varatkaa aikaa kysymyksiin vastaamiseen, kyselylomakkeeseen voi aina palata uudestaan ennen palautuspäivää.

Kiitoksia paljon jo etukäteen vastauksistanne!

KYSELYLOMAKE

1. Mikä on mielestänne oppaalle hyvä sivumäärä?

- a) 1-5 sivua
- b) 5-8 sivua
- c) 8-10 sivua
- d) 10-15 sivua

2. Kuinka monta käytännön vinkkiä oppaassa olisi hyvä olla?

- a) 1 vinkki
- b) 2-3 vinkkiä
- c) 3-4 vinkkiä
- d) 5 tai enemmän

3. Voiko oppaassa olla kaavioita tai taulukkoja?

- a) Kyllä
- b) Ei

4. Kuinka monta opasta mielestänne tarvitsisitte?

- a) Yksi koko päiväkotia kohden
- b) Yksi jokaista tiimiä kohden
- c) Yksi jokaista työntekijää kohden

5. Mikä tekisi oppaasta mielestänne helppokäyttöisen?

V:

6. Mitkä tekijät oppaassa mahdollistaisivat sen, että voisitte käyttää sitä työssänne esim. viikoittain?
V:

Liite 2. Pedagogisen dokumentoinnin opas

PEDAGOGISEN DOKUMENTOINNIN OPAS

Sisällys

Määritelmä ja tavoitteet	1
Pedagogisen dokumentoinnin prosessi	2
Pedagogisen dokumentoinnin käyttö arjessa	3
Vinkkinurkka	4
1. Pedagogisen dokumentoinnin siemen	4
2. Tuumaustaukolomake	5
3. Työmenetelmiä pedagogiseen dokumentointiin	6
4. Sosiogrammi – sosiaalisten suhteiden kartta	8
Lähteet	9

MÄÄRITELMÄ JA TAVOITTEET

Pedagogisen dokumentoinnin määritelmä:

- Varhaiskasvatuksen keskeinen työmenetelmä, joka tukee varhaiskasvatuksen suunnittelua, toteuttamista, arviointia ja kehittämistä
- Toteutumisen ehtona on **lapsilähtöinen** näkökulma, sillä varhaiskasvattajan ja lapsen välillä on oltava tasa-arvoinen ja molemminpuolinen vuorovaikutus
- Kerättyjen dokumenttien pedagoginen prosessointi eli niiden käyttäminen toiminnan suunnitteluun, reflektointiin ja kehittämiseen, on merkki pedagogisesta dokumentoinnista

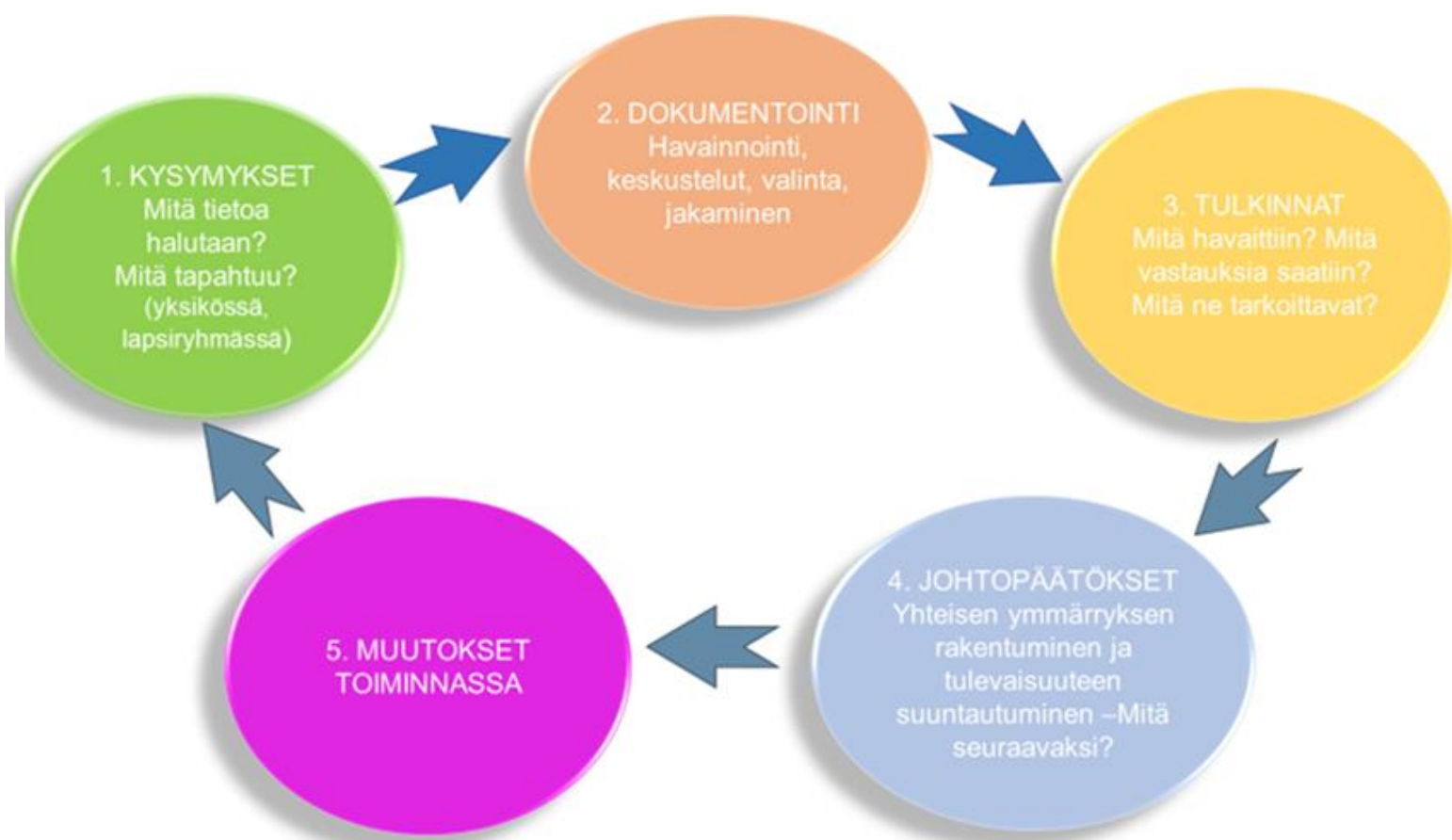
Pedagogisen dokumentoinnin tavoitteena on:

1. Oppia tuntemaan yksittäistä lasta
2. Mahdollistaa huoltajien osallisuus lapsensa varhaiskasvatukseen
3. Ymmärtää lasten välisiä suhteita
4. Tunnistaa ja tiedostaa henkilöstön ja lasten välisen vuorovaikutuksen luonnetta.

Pedagogisen dokumentoinnin tavoitteina on myös **demokratian lisääminen** ja **varhaiskasvattajien ammatillinen kehittyminen**.

PEDAGOGISEN DOKUMENTOINNIN PROSESSI

Tämä prosessi koostuu viidestä vaiheesta, jotka seuraavat toinen toisiaan (kuvio 1). Prosessi elää kulloisenkin tilanteen ja ajankohdan mukaan. Tällöin prosessit voivat seurata toinen toisiaan tai jokin prosessi päättyy ennen aikojaan. Tämä on sallittua ja ymmärrettävää.

Kuvio 1. Pedagogisen dokumentoinnin prosessi (mukailtu Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017)

PEDAGOGISEN DOKUMENTOINNIN KÄYTTÖ ARJESSA

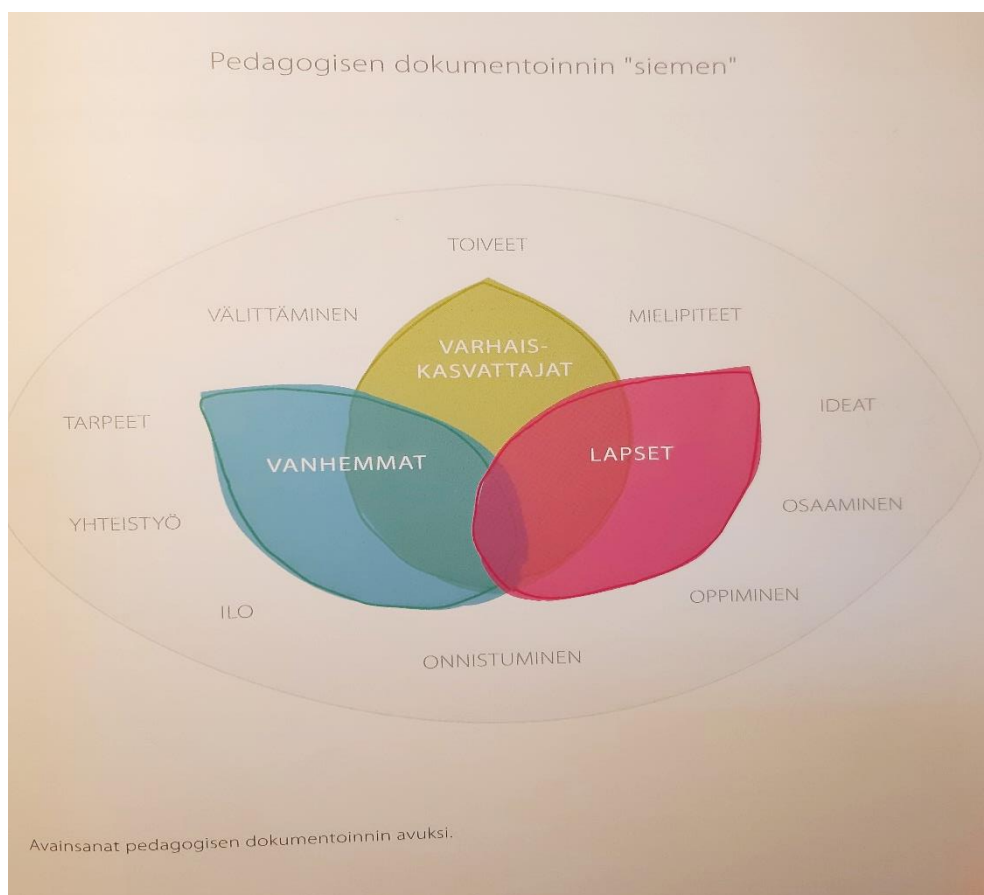
PÄIVITTÄIN	VIIKOITTAIN	KUUKAUSITTAIN
Havainnointi ja dokumentointi	Dokumenttien (2-3 kpl) tarkastelu tiimipalaverissa	Jokaisen lapsen kanssa vartin tuumaustauko (Vinkkinurkan lomake)
Valokuvaaminen (lapsi tai aikuinen kuvaajana)	Dokumenttien (2-3 kpl) hyödyntäminen toiminnan suunnittelussa	Toimintaympäristön muokkaaminen tarpeen mukaan
Päivän kohokohtien kirjaaminen yhdessä lasten kanssa (huomioi ikä!)	Blogiin lasten kanssa kirjatut kohokohdat	Toiminnan arviointi ja kehittäminen kokouksessa tiimipalaverissa

Taulukko 1. Pedagogisen dokumentoinnin arjen käyttötavat (mukailtu Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017)

VINKKINURKKA

1. Pedagogisen dokumentoinnin siemen

- Siemen kuvastaa niitä avainsanoja, joita miettimällä ja pohtimalla yhdessä tiimin, lasten ja vanhempien kanssa, voidaan kehittää pedagogista dokumentointia.
- Avainsanat ovat niitä tärkeitä asioita, jotka ryhmässä nousevat esille tai niiden toteutumiseen halutaan panostaa.
- Tärkeintä on se, miten valitut avainsanat näkyvät arjessa ja miten ne dokumentoidaan jokaisen osapuolen näkökulmasta.
- Avainsanoja kannattaa tarkastella ja työstää kahden kuukauden sykleissä

Kuva 1. Pedagogisen dokumentoinnin siemen (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017)

2. Tuumaustaukolomake

Lapsi/Lapset: _____ Pvm. _____
Varhaiskasvattaja: _____ Muut osallistujat: _____
Mitä lapsi leikkii / touhuaa / tekee mielellään?
Toiminnan kohokohdat edellisen keskustelun jälkeen?
Mitä haluaisit tehdä? Mitä haluaisit oppia seuraavaksi?
Miten edetään?

Taulukko 2. Tuumaustaukolomake vartin keskustelua varten (mukailtu Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017)

3. Työmenetelmiä pedagogiseen dokumentointiin

Työmenetelmät	Hyödyt	Lapsen rooli	Aikuisen rooli
Valokuvaaminen	<p>Lapsen vuorovaikutuksen ja toimijuuden kehittyminen</p> <p>Lapsen tapakuva on oman minuuden ja läsnäolon esiintuomista</p>	<p>Lapsi kuvaa itselleen tärkeitä asioita</p> <p>Keskustellaan, katsotaan ja osoitellaan kuvia</p> <p>Lapsen halulla tavalla valokuvien hyödyntäminen</p>	<p>Opettaa valokuvaamisen taidon lapselle</p> <p>Tarjoaa erilaisia mahdollisuuksia valokuvaamiseen (vapaa kuvaaminen, valokuvaus yhdistettynä toimintaan)</p>
Äänittäminen	<p>Vaivaton dokumentoinnin muoto</p> <p>Äänitys voidaan soittaa useasti</p>	<p>Lapsi haastateltavana tai keskustelussa</p> <p>Lapsi laulaa tai esiintyy</p> <p>Lapsi kertoo tarinan tai jutun</p>	<p>Käyttää äänityslaitetta</p> <p>Tallentaa äänityksen esim. tietokoneelle</p> <p>Äänitteen liittäminen projektiin tai digitaaliseen portfolioon</p>
Haastattelut	<p>Lapsi on oman elämänsä asiantuntija</p> <p>Lapsi rohkautuu omien</p>	<p>Lapsi osallistuu dialogiseen keskusteluun</p> <p>Lapselle parhaimpia ovat avoimet kysymykset ja</p>	<p>Haastattelee dialogian keinoin</p> <p>Kuuntelee tarkasti mitä lapsella on sanottavaa</p>

	<p>mielipi- teidensä esittä- miseen</p> <p>Lapsi oppii il- maisemaan ajatuksiaan yhä paremmin</p>	<p>selkeät kysy- myssanat (miksi, mitä, missä, millai- nen ja miten)</p>	<p>Kirjaa ylös, vi- deoi tai äänit- tää haastatte- lun</p>
Videot	<p>Monipuolisesti hyödynnettävä dokumentoin- nin muoto</p> <p>Hyvä havain- nointikeino alle 3-vuotiai- den ryhmässä</p>	<p>Lapsi voi olla videon tekijä tai osallistuja esim. media- projektissa</p> <p>Lapsi voi olla videoinnin kohde havain- noinnissa</p>	<p>Opastaa vi- deon tekemi- seen ja kuvaam- miseen</p> <p>Mahdollistaa videoinnin toi- minnassa</p> <p>Kuvaa videota havainnointia varten</p>
Lasten ko- koukset (huo- mioi ikä!)	<p>Keino lisätä lasten osalli- suutta</p> <p>Lasten ideat ja toiveet tulevat paremmin esille ja niitä voidaan käsi- tellä myös tii- mipalavereissa</p>	<p>Lapsi osallis- tuu päätöksen- tekoon</p> <p>Lapsi saa osal- listua itselleen luontaisella ta- valla</p>	<p>Huolehtii ko- kouksen ra- kenteesta ja pöytäkirjan kirjoittamisesti</p> <p>Toimii lasten ideoiden ja toi- veiden välittä- jänä eteenpäin</p>

Taulukko 3. Pedagogisen dokumentoinnin työmenetelmiä (mukailtu Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017)

4. Sosiogrammi – Sosiaalisten suhteiden kartta

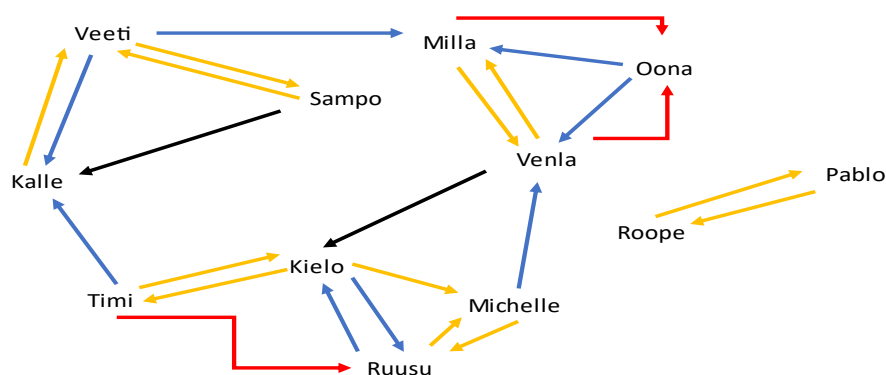
- Sosiogrammin avulla voidaan tutkia lasten keskinäisiä sosiaalisia suhteita ryhmässä
- Kartan laadinnassa jokaista lasta haastatellaan heidän kokemistaan kaverisuhteista
- Lapsen luottamukselliset vastaukset pidetään yksityisinä!

Jokaista lasta haastatellaan kahden kesken luottamuksellisesti seuraavilla kysymyksillä:

1. Kenen kanssa leikit mieluiten?
2. Kenen kanssa haluaisit leikkiä enemmän?
3. Onko ryhmässä joku, jonka kanssa et halua leikkiä? Miksi?
4. Onko ryhmässä joku, joka on pahoittanut mielesi? Mitä silloin tapahtui?

Saaduista vastauksista koostetaan kartta, jossa lasten väliset sosiaaliset suhteet on piirretty värikkäin viivojen selityksineen. Muita tietoja karttaan ei tarvitse merkitä. Valmista karttaa voidaan hyödyntää keskusteluissa yhdessä lasten, varhaiskasvattajien ja vanhempien kanssa.

(Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017.)

Sininen: Kenen kanssa lapsi haluaisi leikkiä enemmän
 Keltainen: Mieluisin leikkikaveri
 Punainen: Kenen kanssa lapsi ei halua leikkiä
 Musta: Kuka on pahoittanut mielen

LÄHTEET

INFORMAATIO OSUUS:

OPH (Opetushallitus). Pedagoginen dokumentointi. Viitattu 06.05.2021. Saatavissa: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/pedagoginen-dokumentointi>

OPH (Opetushallitus). 2018. Varhaiskasvatussuunitelman perusteet. Viitattu 06.05.2021. Saatavissa: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf

Rintakorpi, K. 2018. Varhaiskasvatuksen tallentamisesta kohti pedagogista dokumentointia. Kasvatustieteellisiä tutkimuksia, numero 24. Helsinki: Yliopistopaino Unigrafia. Väitöskirja. Viitattu: 06.05.2021. Saatavissa: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/229852/Varhaisk.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

ESIMERKIT JA VINKIT:

Rintakorpi, K. & Vihmari-Henttonen, E. 2017. Tää on meidän maailma! Pedagoginen dokumentointi varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Lasten Keskus ja Kirjapaja Oy.